

NGUYỄN THỊ MỸ LỘC (Tổng Chủ biên) - ĐỖ TẤT THIÊN (Chủ biên)
NGUYỄN CHUNG HẢI - NGUYỄN THỊ DIỄM MY
HUỲNH TÔNG QUYÊN - NGUYỄN THỊ HÀN THY

Đạo đức

5

NHÀ XUẤT BẢN
ĐẠI HỌC SƯ PHẠM TP HỒ CHÍ MINH

CÔNG TY CỔ PHẦN ĐẦU TƯ
XUẤT BẢN - THIẾT BỊ GIÁO DỤC VIỆT NAM

Bản in thử

Sách giáo khoa được thẩm định bởi Hội đồng quốc gia thẩm định sách giáo khoa lớp 5
(Theo Quyết định số 1963/QĐ-BGDĐT ngày 05 tháng 7 năm 2023
của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo)

NGUYỄN THỊ MỸ LỘC (Tổng Chủ biên), ĐỖ TẤT THIÊN (Chủ biên)
NGUYỄN CHUNG HẢI, NGUYỄN THỊ DIỄM MY
HUỲNH TÔNG QUYỀN, NGUYỄN THỊ HÀN THY

Đạo đức

*(Sách đã được Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo
phê duyệt sử dụng trong cơ sở giáo dục phổ thông tại
Quyết định số 4119/QĐ-BGDĐT ngày 01/12/2023)*

5

NHÀ XUẤT BẢN
ĐẠI HỌC SƯ PHẠM TP HỒ CHÍ MINH

CÔNG TY CỔ PHẦN ĐẦU TƯ
XUẤT BẢN - THIẾT BỊ GIÁO DỤC VIỆT

Lời nói đầu

Sách giáo khoa *Đạo đức 5* giúp học sinh học tập, rèn luyện theo các chuẩn mực đạo đức, pháp luật và kỹ năng sống cần thiết, phù hợp với lứa tuổi.

Nội dung sách gồm 12 bài theo 8 chủ đề đã được quy định trong *Chương trình Giáo dục phổ thông 2018*. Mỗi bài được thiết kế thành các hoạt động học tập đa dạng, hấp dẫn, gần gũi trong cuộc sống thường ngày, gồm các phần:

Khởi động: Tạo tâm thế tích cực, không khí thoải mái cho các em chuẩn bị tiếp thu bài mới.

Khám phá: Dẫn dắt học sinh tìm hiểu các chuẩn mực đạo đức, pháp luật và kỹ năng sống thông qua các hoạt động như: quan sát tranh ảnh, kể chuyện theo tranh, thảo luận,...

Luyện tập: củng cố, rèn luyện kiến thức, kỹ năng, thái độ với các chuẩn mực đạo đức, pháp luật và kỹ năng sống đã được hình thành ở phần Khám phá.

Vận dụng: Hướng dẫn các em thực hiện những chuẩn mực đạo đức, pháp luật, kỹ năng sống đã học thông qua thực hành một số hoạt động, việc làm cụ thể gắn với cuộc sống thực tiễn.

Cuối bài học là *Lời khuyên* giúp các em dễ nhớ và thực hiện.

Các thầy cô giáo sẽ luôn đồng hành, hướng dẫn, hỗ trợ các em trong suốt quá trình học tập.

Chúc các em có những giờ học thật vui và bổ ích.

CÁC TÁC GIẢ

Em giữ gìn sách sạch, đẹp, không viết, vẽ vào sách nhé!

HƯỚNG DẪN SỬ DỤNG SÁCH

KHỞI ĐỘNG

Tạo tâm thế cho học sinh chuẩn bị vào bài học mới bằng các hoạt động như: nghe bài hát, tham gia trò chơi, chia sẻ,...

KHÁM PHÁ

Thông qua các câu chuyện, hình ảnh, học sinh được trải nghiệm, thảo luận, suy nghĩ để tìm hiểu kiến thức mới của bài học.

LUYỆN TẬP

Gồm những câu hỏi, bài tập giúp học sinh củng cố, rèn luyện kiến thức, kỹ năng, thái độ đã được hình thành trong phần Khám phá.

VẬN DỤNG

Gồm những bài tập để học sinh thực hành, vận dụng kiến thức, kỹ năng bài học vào đời sống thực tiễn trong và ngoài giờ học.

Là các câu hỏi, yêu cầu nhằm định hướng nội dung kiến thức trọng tâm của bài học mà học sinh cần hướng tới, đạt được.

LỜI KHUYÊN

Là những câu thơ ngắn gọn tóm tắt nội dung bài học.

BẢNG GIẢI THÍCH TỪ NGỮ Là phần giải thích nghĩa các từ ngữ mới và khó trong sách.

Chủ đề

BIẾT ƠN NHỮNG NGƯỜI CÓ CÔNG VỚI QUÊ HƯƠNG, ĐẤT NƯỚC

Bài 1

EM BIẾT ƠN NHỮNG NGƯỜI CÓ CÔNG VỚI QUÊ HƯƠNG, ĐẤT NƯỚC

MONG ĐỢI

Học xong bài này, em sẽ:

- ★ Kể được tên và đóng góp của những người có công với quê hương, đất nước.
- ★ Biết vì sao phải biết ơn những người có công với quê hương, đất nước.
- ★ Thể hiện được lòng biết ơn bằng lời nói, việc làm cụ thể phù hợp với lứa tuổi.
- ★ Nhắc nhở bạn bè có thái độ, hành vi biết ơn những người có công với quê hương, đất nước.

KHỞI ĐỘNG

Nghe hoặc hát bài hát *Nhớ ơn Bác* của nhạc sĩ Phan Huỳnh Điểu và trả lời câu hỏi

- ? Cảm xúc của em như thế nào khi nghe hoặc hát bài hát trên?

KHÁM PHÁ

1. Quan sát tranh và thực hiện yêu cầu

Vua Hùng

Hai Bà Trưng

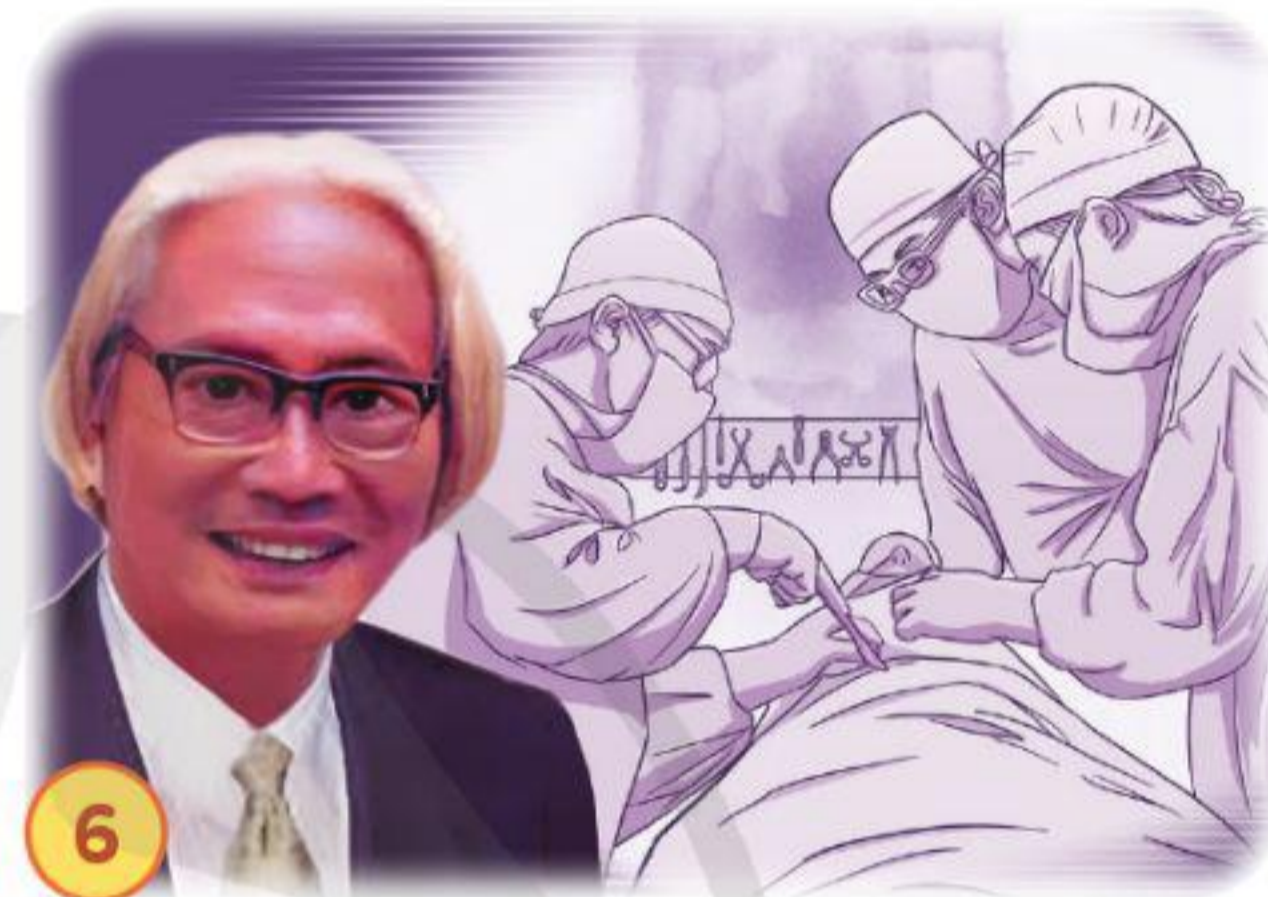
3 Anh hùng Nguyễn Việt Xuân

4 Đội tuyển bóng đá nữ quốc gia Việt Nam 2023

5 Nhạc sĩ Văn Cao

6 Giáo sư – Bác sĩ Tôn Thất Tùng

?

- Các nhân vật trên có đóng góp gì cho quê hương, đất nước?
- Hãy kể thêm tên và đóng góp của những người có công với quê hương, đất nước mà em biết.

2. Đọc câu chuyện và trả lời câu hỏi

LÝ TỰ TRỌNG – SỐNG MÃI TÊN ANH

Lý Tự Trọng sinh ra trong một gia đình yêu nước ở Hà Tĩnh. Anh sớm giác ngộ cách mạng và được đưa ra nước ngoài học tập. Anh học rất giỏi, thông thạo nhiều ngoại ngữ.

Năm 1929, anh được giao làm liên lạc, nhận và chuyển tài liệu qua đường tàu biển. Trong một lần chuyển tài liệu, bị địch giữ lại đòi khám, anh liền nhảy xuống nước trốn thoát.

Đầu năm 1931, trong một cuộc mít tinh, thấy tên thanh tra mật thám Lơ Gờ-răng (Le Grand) ập tới định bắt cán bộ ta đang tuyên truyền trước đông đảo đồng bào, anh liền rút súng bắn chết tên này, giải cứu cho đồng chí của mình. Nhưng không may, anh bị địch bắt.

Bị địch tra tấn rất dã man, nhưng anh kiên cường không khai bất cứ điều gì. Cai ngục rất khâm phục và kiêng nể, gọi anh là “Ông Nhỏ”.

Trước toà, anh dũng dục vạch mặt bọn xâm lược và tuyên truyền cách mạng. Luật sư bào chữa nói: “Bị can chưa đến tuổi thành niên nên hành động không suy nghĩ”. Anh gạt phắt lời luật sư và nói: “Tôi hành động có suy nghĩ và vì mục đích cách mạng. Tôi chưa đến tuổi thành niên thật, nhưng tôi đủ trí khôn để hiểu rằng thanh niên chỉ có một con đường là làm cách mạng, không thể có con đường nào khác”.

Dự luận trong và ngoài nước rất phẫn nộ về vụ xử án Lý Tự Trọng, nhưng bất chấp dự luận và luật pháp, thực dân Pháp đã xử tử anh vào một ngày cuối năm 1931.

Trước giờ phút bị xử tử, anh vẫn hát vang bài Quốc tế ca. Năm ấy, anh mới 17 tuổi.

(Theo Văn Tùng, *Lý Tự Trọng – Sống mãi tên anh*, NXB Kim Đồng, 2001)

?

a. Lý Tự Trọng đã có đóng góp gì cho quê hương, đất nước?

b. Vì sao chúng ta phải biết ơn những người có công với quê hương, đất nước?

3. Quan sát tranh và thảo luận nhóm

?

- a. Em hãy nêu những lời nói, việc làm của các bạn trong tranh thể hiện lòng biết ơn những người có công với quê hương, đất nước.
- b. Hãy kể thêm những lời nói, việc làm khác thể hiện lòng biết ơn những người có công với quê hương, đất nước mà em biết.

LUYỆN TẬP

1. Nhận xét các ý kiến dưới đây

a. Biết ơn các cô, chú, bác thương binh, liệt sĩ là thể hiện đạo lí “uống nước nhớ nguồn”.

b. Chúng ta phải biết ơn những người có công với quê hương, đất nước vì họ giúp cho đất nước ta ngày càng giàu mạnh, tươi đẹp.

c. Vì còn nhỏ tuổi nên học sinh không thể làm gì để giúp các cô, chú, bác thương binh và gia đình liệt sĩ.

d. Nhắc nhở để bạn bè có thái độ, hành vi biết ơn những người có công với quê hương, đất nước cũng là việc làm thể hiện lòng biết ơn.

e. Phấn đấu học tập và rèn luyện để trở thành người có ích cho xã hội là việc làm thể hiện lòng biết ơn những người có công với quê hương, đất nước.

g. Chỉ có những anh hùng, liệt sĩ đã hi sinh trong kháng chiến chống giặc ngoại xâm mới là người có công với quê hương, đất nước.

2. Em đồng tình hay không đồng tình với những việc làm dưới đây? Vì sao?

a. Bà Năm là mẹ liệt sĩ ở cạnh nhà em. Mấy hôm nay, bà bị ốm. Em và các bạn trong xóm xin phép bố mẹ đến chăm sóc và dọn dẹp nhà cửa giúp bà.

b. Khi thảo luận về chủ đề Nên làm gì để thể hiện lòng biết ơn những người có công với quê hương, đất nước, Trung bày tỏ mong muốn phấn đấu, rèn luyện để sau này trở thành vận động viên cầu lông lập kỉ lục thế giới.

c. Tuyết rất thích được ông Thành – nghệ nhân nặn tò he hướng dẫn để làm ra những nhân vật sinh động. Tuyết muốn sau này trở thành nghệ nhân nặn tò he và giới thiệu với bạn bè quốc tế về những nét văn hoá dân gian đặc sắc của Việt Nam.

d. Trong buổi giao lưu với một trường quốc tế, khi được yêu cầu giới thiệu về đất nước mình, Khôi đã chia sẻ về các danh nhân văn hoá thế giới của Việt Nam.

3. Xử lí tình huống

Tình huống 1

Trong buổi thảo luận về chủ đề Thể hiện lòng biết ơn những người có công với quê hương, đất nước, Nam cho rằng, học sinh cần chăm chỉ học tập, rèn đức luyện tài để trở thành người giúp ích cho đất nước. Nga thì cho rằng, học sinh còn nhỏ nên chỉ cần trân trọng, ghi ơn những người tham gia chống giặc ngoại xâm là đủ.

? Nếu là thành viên của lớp, em sẽ đưa ra ý kiến của mình như thế nào?

Tình huống 2

Mẹ của Lam là giáo viên xung phong đi giảng dạy ở vùng hải đảo. Lam ở nhà với bà. Các bạn trong lớp đều rất cảm phục và muốn giúp đỡ Lam, nhưng chưa biết phải làm thế nào.

? Nếu là thành viên của lớp, em sẽ đề xuất cách gì để giúp đỡ Lam?

Tình huống 3

Nhân kỉ niệm ngày Giải phóng miền Nam, cô giáo lên kế hoạch tổ chức đến thăm và tặng quà cho các gia đình thương binh, liệt sĩ ở địa phương. Các bạn đều rất nhiệt tình, riêng Long không tham gia vì bận đi đá bóng.

? Nếu là bạn cùng lớp với Long, em sẽ nói gì với Long?

VẬN DỤNG

1. Em hãy thể hiện lòng biết ơn những người có công với quê hương, đất nước bằng việc làm phù hợp (Gợi ý: viết, vẽ tranh, thiết kế áp phích, làm thơ tặng các chú bộ đội ở biên giới, hải đảo nhân ngày Thành lập Quân đội nhân dân Việt Nam 22/12).
2. Em hãy sưu tầm hình ảnh và đóng góp của một người có công với quê hương, đất nước mà em biết và chia sẻ với các bạn.
3. Nhắc nhở bạn bè thể hiện lòng biết ơn với những người có công với quê hương, đất nước.

✓ LỜI KHUYÊN

*Biết ơn người có công lao
Làm nên đất nước tự hào hôm nay
Luyện tài, rèn đức mỗi ngày
Mai sau khôn lớn, dựng xây nước nhà.*

Chủ đề

TÔN TRỌNG SỰ KHÁC BIỆT CỦA NGƯỜI KHÁC

Bài 2

EM TÔN TRỌNG SỰ KHÁC BIỆT

MONG ĐỢI

Học xong bài này, em sẽ:

- ★ Kể được một số biểu hiện tôn trọng sự khác biệt (về đặc điểm cá nhân, giới tính, hoàn cảnh, dân tộc,...) của người khác.
- ★ Biết vì sao phải tôn trọng sự khác biệt giữa mọi người.
- ★ Thể hiện được bằng lời nói, hành động và thái độ tôn trọng sự khác biệt của người khác.
- ★ Không đồng tình với những hành vi phân biệt đối xử vì sự khác biệt về đặc điểm cá nhân, giới tính, hoàn cảnh, dân tộc,...

KHỞI ĐỘNG

Tham gia trò chơi *Nhân vật bí ẩn* và trả lời câu hỏi

Cách chơi: Học sinh xem hình ảnh của một số bạn trong lớp (được che bằng bông hoa) và các điểm đặc biệt về tính cách, ngoại hình, sở thích,... Học sinh lần lượt đoán nhân vật bí ẩn sau bông hoa.

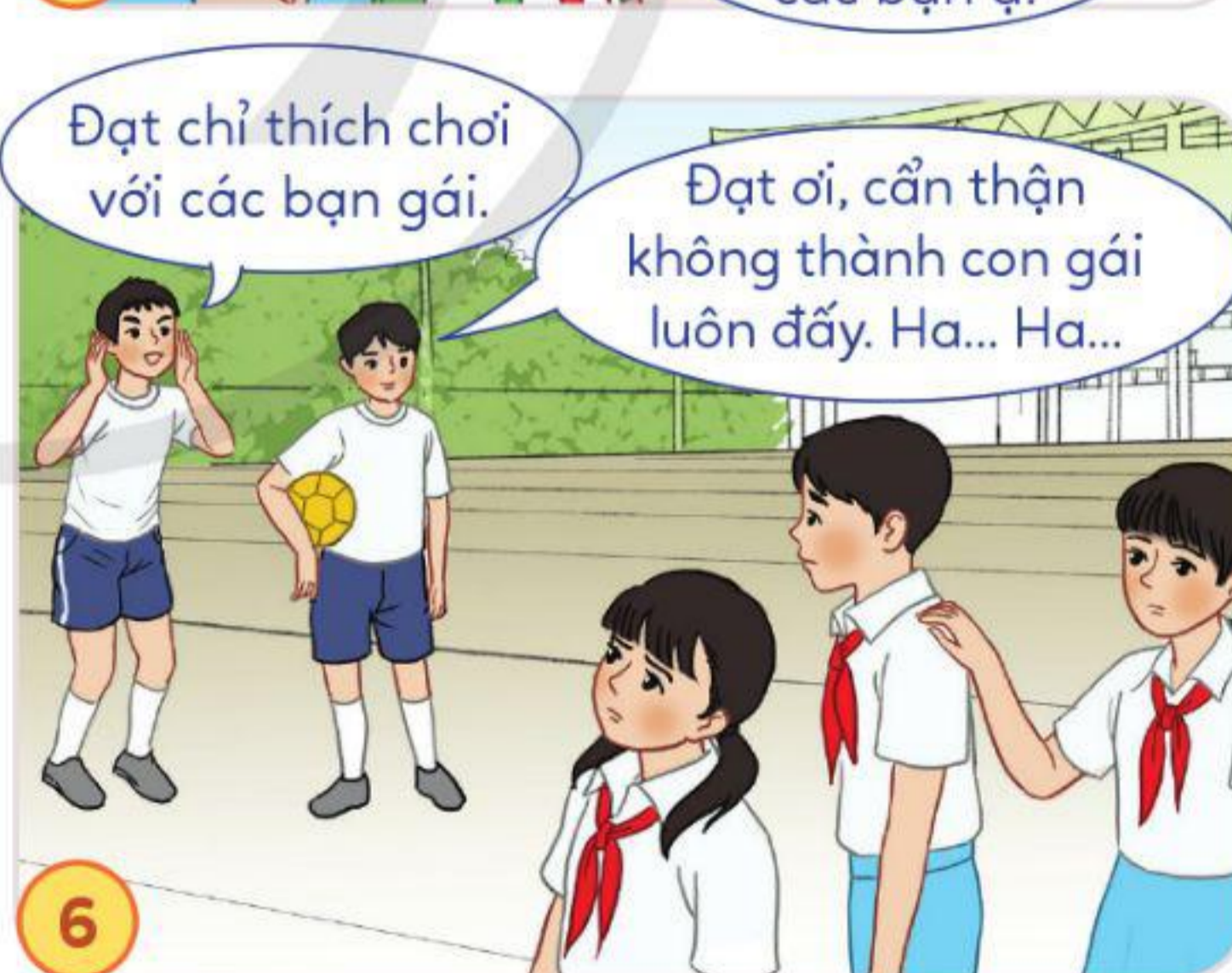

? *Căn cứ vào đâu để em đoán được nhân vật bí ẩn?*

KHÁM PHÁ

1. Quan sát tranh và thực hiện yêu cầu

?

a. Bạn nào trong các tranh trên thể hiện tôn trọng sự khác biệt? Em hãy nêu biểu hiện tôn trọng sự khác biệt trong các tranh trên.

b. Em hãy kể thêm một số biểu hiện thể hiện tôn trọng sự khác biệt với mọi người xung quanh.

2. Đọc câu chuyện và trả lời câu hỏi

MÀU CỦA CẦU VỒNG

Một ngày nọ diễn ra cuộc tranh cãi giữa các màu sắc.

Màu xanh lá cây cho rằng mình quan trọng nhất, vì là màu nổi bật nhất trên Trái Đất này. Màu xanh da trời phản đối, vì cho rằng bầu trời, đại dương đều mang màu xanh da trời. Vì thế, màu xanh da trời mới là quan trọng nhất. Màu vàng phản đối và cho rằng cả hai ý kiến đều sai vì Mặt Trời, Mặt Trăng, những ngôi sao, tất cả những gì có thể chiếu sáng đều là màu vàng, không có ánh sáng thì sẽ chẳng thấy gì hết. Vì thế, màu vàng mới quan trọng nhất. Màu da cam nghe vậy liền ngắt lời, cho rằng không màu nào quan trọng bằng mình vì tất cả những gì của màu da cam đều có lợi cho sức khỏe. Nếu không có những thứ đó, chẳng ai giữ được sức khỏe lâu dài. Lúc này, màu tím tranh luận: “Tớ mới là màu quan trọng bậc nhất. Vua và hoàng hậu đều mặc màu tím để chứng tỏ quyền lực”.

Các màu sắc khác cũng chuẩn bị lên tiếng về giá trị riêng biệt của mình thì bỗng nhiên cả nhóm nghe thấy một tiếng sấm rền vang, mưa ào ào tới, rồi tạnh hẳn. Một giọng nói lớn và trầm vang tới tai các màu sắc: “Hãy ngừng cãi vã, nắm tay nhau lại và đến đây mau!”.

Và kìa, lấp lánh trên bầu trời là một dải màu sắc vô cùng diễm lệ mà vẻ đẹp huy hoàng của nó vượt xa bất cứ một màu nào nếu đứng riêng lẻ một mình.

Bởi vì, mỗi một màu sắc đều có nét đẹp riêng biệt, đó là duy nhất. Chính nhờ tôn trọng sự khác biệt của nhau đã làm cho các màu sắc tuy khác nhau nhưng đã có thể cùng kết lại trong một sự hoà hợp tuyệt vời, chúng trở thành một thứ kì diệu hơn chính bản thân chúng – cầu vồng!

(Theo Hạt giống tâm hồn, tập 8, NXB Tổng hợp Thành phố Hồ Chí Minh, 2008)

?

- Các màu sắc tranh luận với nhau về vấn đề gì?
- Theo em, vì sao phải tôn trọng sự khác biệt?

LUYỆN TẬP

1. Em đồng tình hay không đồng tình với thái độ, hành vi nào dưới đây? Vì sao?

- a. Luôn tôn trọng sở thích của người khác.
- b. Luôn vui vẻ, hoà đồng khi tham gia các hoạt động tập thể.
- c. Không thích chơi với những bạn nói giọng địa phương.
- d. Phân biệt đối xử với những bạn có khiếm khuyết về ngoại hình.
- e. Luôn giúp đỡ những bạn có hoàn cảnh khó khăn.
- g. Không phân biệt đối xử với người có màu da hay dân tộc khác.

2. Nhận xét các ý kiến dưới đây

a. Có lời nói, việc làm phân biệt đối xử với người khác là không văn minh.

b. Vì mỗi người đều có sự khác biệt về tính cách, sở thích, thói quen,... nên không ai được quyền góp ý, nhận xét người khác.

c. Tôn trọng sự khác biệt của người khác phải được thể hiện bằng suy nghĩ, lời nói và hành động.

d. Tôn trọng sự khác biệt của người khác sẽ được mọi người xung quanh tôn trọng và yêu quý.

e. Tôn trọng sự khác biệt giúp mọi người vui vẻ, đoàn kết và cuộc sống trở nên phong phú, ý nghĩa hơn.

3. Xử lý tình huống

Tình huống 1

Lớp 5A được giao nhiệm vụ chuẩn bị các tiết mục văn nghệ chào mừng ngày Nhà giáo Việt Nam 20/11. Linh không đồng ý nhận Bình vào nhóm của mình vì cho rằng Bình chậm chạp, sẽ làm ảnh hưởng đến nhóm.

? Nếu là thành viên của nhóm, em sẽ làm gì?

Tình huống 2

Khánh ít nói, hay ngồi một mình. Lực và một số bạn trong lớp không thích chơi cùng vì cho rằng Khánh không hoà đồng, xem thường người khác.

? Nếu là bạn cùng lớp, em sẽ khuyên Lực và các bạn như thế nào?

Tình huống 3

Trong các cuộc thảo luận, Hương thường không lắng nghe ý kiến của các bạn vì cho rằng ý kiến của mình luôn đúng, còn ý kiến mọi người đều sai. Khi các bạn góp ý, Hương nói đó là tính cách riêng của mình và không muốn thay đổi.

? Nếu là bạn của Hương, em sẽ làm gì?

Tình huống 4

Hôm nay, cô giáo tổ chức cho các bạn chia sẻ về ước mơ của mình trong tương lai. Lần lượt các bạn đều mong muốn trở thành bác sĩ, giáo viên,... Đến lượt mình, Toàn vui vẻ nói: “Em ước mơ trở thành đầu bếp nổi tiếng ạ!”. Nghe thế, Thịnh và một số bạn bật cười, vì cho rằng việc nấu ăn thường chỉ dành cho phụ nữ.

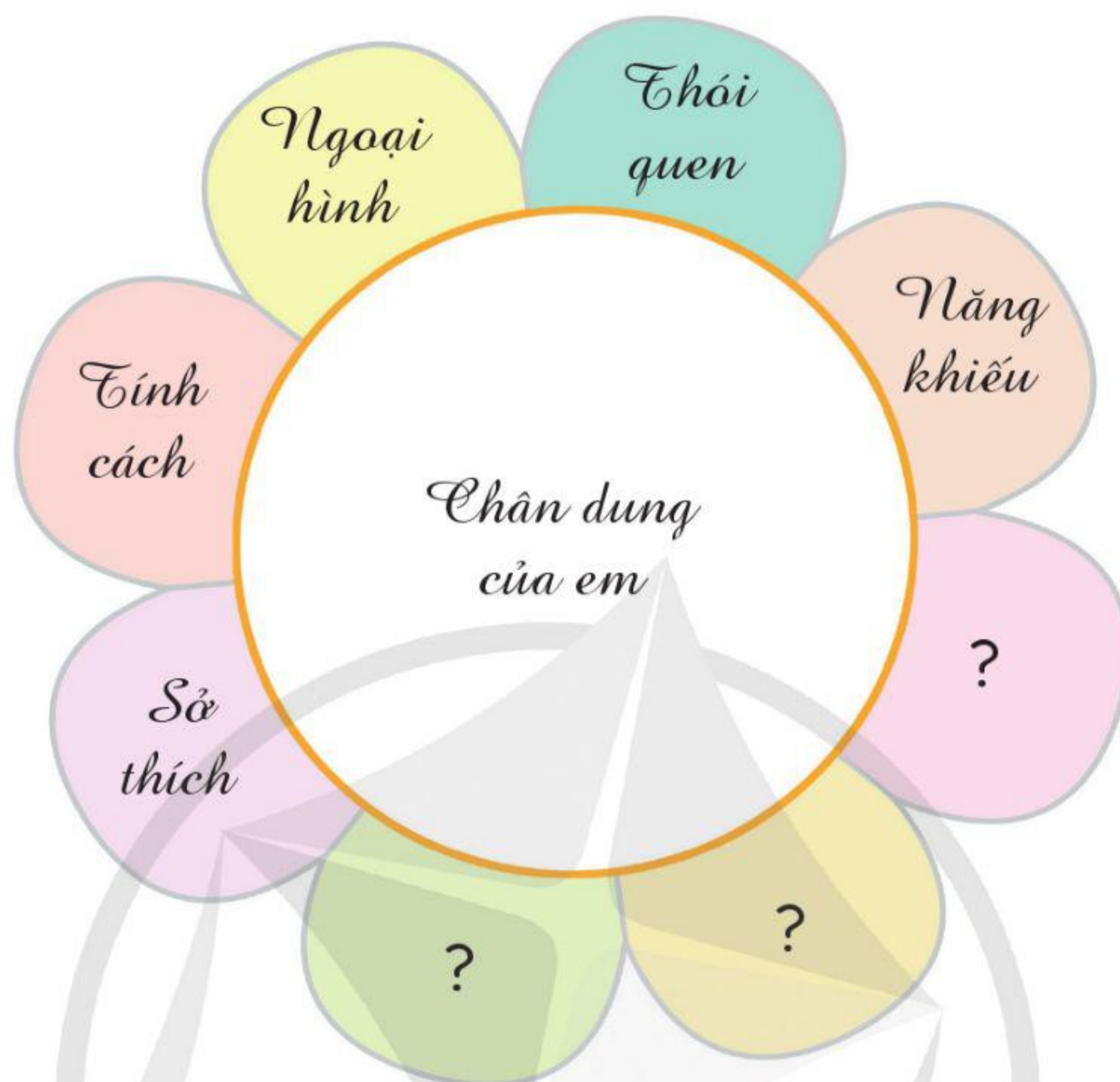
? Nếu chứng kiến việc làm của Thịnh và các bạn, em sẽ làm gì?

VẬN DỤNG

1. Hãy kể về một lần em không được người khác tôn trọng sự khác biệt. Khi đó, em cảm thấy như thế nào? Em hãy rút ra bài học từ câu chuyện của bản thân.

2. Hãy vẽ chân dung của em vào giữa bông hoa, ghi đặc điểm khác biệt của bản thân mà em tự hào và muốn được mọi người tôn trọng trên mỗi cánh hoa.

3. Hãy liệt kê một số việc làm mà em biết về tôn trọng hoặc chưa tôn trọng sự khác biệt đối với mọi người xung quanh và rút kinh nghiệm cho bản thân.

Việc làm thể hiện tôn trọng sự khác biệt	Việc làm chưa thể hiện tôn trọng sự khác biệt
?	?
?	?

LỜI KHUYÊN

Mỗi người sống ở quanh mình
 Khác nhau tính cách, ngoại hình em ơi
 Nhắc nhau mọi lúc, mọi nơi
 Phải luôn tôn trọng, học – chơi hoà đồng.

Chủ đề

VƯỢT QUA KHÓ KHĂN

Bài 3

EM NHẬN BIẾT KHÓ KHĂN

MONG ĐỢI

Học xong bài này, em sẽ:

- ★ Nhận biết được những khó khăn cần phải vượt qua trong học tập và trong cuộc sống.
- ★ Kể được một số biểu hiện của vượt qua khó khăn.
- ★ Biết vì sao phải vượt qua khó khăn.

KHỞI ĐỘNG

Tham gia trò chơi *Ai nhanh, ai đúng?*

Cách chơi: Mỗi đội lần lượt tìm và nêu ra các câu ca dao, tục ngữ, thành ngữ nói về đức tính siêng năng, vượt khó trong học tập và cuộc sống. Đội nào tìm được nhiều câu đúng và nhanh nhất sẽ thắng cuộc.

KHÁM PHÁ

1. Quan sát tranh và thực hiện yêu cầu

?

- a. Em hãy nêu những khó khăn của các bạn trong những bức tranh trên.
- b. Hãy kể thêm những khó khăn trong học tập và cuộc sống mà em biết.

2. Đọc câu chuyện và trả lời câu hỏi

MỘT HỌC SINH NGHÈO VƯỢT KHÓ

Cô hiệu trưởng trường tiểu học kể với tôi: “Xóm Trại rất nghèo, lại xa trường nhất. Thảo là học sinh vượt khó, học giỏi tiêu biểu của trường. Nhà Thảo nghèo lắm, bố mẹ lại ốm yếu. Thảo phải làm rất nhiều việc nhà giúp bố mẹ, nhưng vẫn cố gắng học tập tốt nên cả trường ai cũng ngưỡng mộ”.

Tan học, tôi theo Thảo về thăm xóm Trại. Thảo dẫn tôi đi hết con đường làng, băng qua một cánh đồng rộng mới nhìn thấy xóm Trại xa tít tắp phía bờ sông. Vừa bước theo đôi chân thoăn thoắt của cô bé, tôi vừa tranh thủ hỏi chuyện:

- Đi học xa thế, Thảo có thấy vất vả không?
- Lúc đầu, cháu cũng thấy vất vả lắm chú ạ, nhất là những hôm trời mưa rét, đường trơn,...

- Bạn học như thế, cháu làm việc nhà vào lúc nào?
- Dạ, sáng cháu đi học, chiều cháu cho gà, vịt ăn, rồi tưới rau giúp đỡ bố mẹ.
- Vậy cháu học bài vào lúc nào?
- Ở lớp, cháu tập trung học, chỗ nào không hiểu, cháu hỏi ngay cô giáo hoặc các bạn. Buổi tối, cháu tranh thủ học bài, làm bài và sáng hôm sau dậy sớm để xem lại các bài đã học.

Tính hồn nhiên nhưng tự tin và đáng vẻ chăm chỉ, chịu khó của cô bé khiến tôi vừa thương mến, vừa cảm phục em.

(Theo Mạc Tâm, *Đạo đức 4*, NXB Giáo dục Việt Nam, H., 2020)

?

- Bạn Thảo đã vượt qua những khó khăn trong học tập và cuộc sống như thế nào?
- Sự vượt khó đó đã mang lại điều gì cho Thảo?
- Vì sao chúng ta phải biết vượt qua những khó khăn trong học tập và cuộc sống?

LUYỆN TẬP

1. Nhận xét các ý kiến dưới đây

a. Chỉ con nhà nghèo mới cần vượt khó vươn lên.

b. Làm bất cứ công việc gì cũng cần vượt khó thì mới thành công.

c. Ý chí vượt qua khó khăn là do bẩm sinh nên không cần rèn luyện.

d. Vượt qua khó khăn giúp chúng ta biết quý trọng công sức của mình và người khác.

e. Vượt qua khó khăn làm chúng ta mất nhiều thời gian cho mỗi công việc.

g. Để vượt qua khó khăn, chúng ta luôn cần đến sự giúp đỡ của người khác trong mọi công việc.

2. Em đồng tình hay không đồng tình với hành vi, việc làm nào dưới đây? Vì sao?

a. Mỗi khi gặp bài tập khó, Hùng mở ngay sách có lời giải ra chép.

b. Dù còn mệt sau đợt ốm, nhưng Hưng vẫn cố gắng tập thể dục đều đặn mỗi sáng.

c. Biết mình nói năng chưa lưu loát, Hà thường lảng tránh các hoạt động tập thể.

d. Mỗi khi gặp khó khăn, Lan thường tìm các phương án khác nhau để giải quyết vấn đề.

e. Thấy mình chưa học giỏi môn Tiếng Việt, Trường chỉ biết than phiền với bạn bè.

3. Nhận xét về sự vượt qua khó khăn của các bạn trong những trường hợp dưới đây

Trường hợp 1

Đang học lớp 5, một tai nạn bất ngờ đã cướp đi đôi chân của Khánh. Để tự động viên mình, Khánh đã đọc sách về những tấm gương vươn lên của người khuyết tật. Được người thân và bạn bè giúp đỡ, Khánh đã nỗ lực vượt qua nghịch cảnh và nhanh chóng trở lại trường học tập, rèn luyện và tiếp tục theo đuổi ước mơ trở thành kĩ sư công nghệ thông tin.

Trường hợp 2

Để khắc phục nhược điểm nói lắp, An đã tìm kiếm và học hỏi các biện pháp từ sách báo, trên In-tơ-nét (Internet) và thử rèn luyện. Qua vài tuần tập luyện nhưng chưa thấy có kết quả, An rất nản lòng và không còn muốn sửa chữa khuyết điểm này nữa.

Trường hợp 3

Trang cùng gia đình chuyển từ thành phố về nông thôn sinh sống. Cách sống và giọng nói khác biệt của mọi người đã gây cho Trang nhiều khó khăn trong học tập và sinh hoạt. Để vượt qua điều đó, Trang đã tìm hiểu phong tục, thói quen sinh hoạt của người dân địa phương và các bạn trong lớp, tích cực nói chuyện và tham gia vào các hoạt động chung của tập thể. Trang còn mời các bạn về nhà chơi vào những dịp cuối tuần. Không lâu sau, Trang đã hoà nhập được với cuộc sống ở nơi đây.

VẬN DỤNG

1. Chia sẻ với bạn về những khó khăn mà em đã và đang gặp phải trong học tập, cuộc sống. Em đã làm gì để vượt qua những khó khăn đó?
2. Em hãy chọn và chia sẻ với các bạn nội dung, ý nghĩa của một câu ca dao, tục ngữ, danh ngôn,... về vượt qua khó khăn trong học tập và cuộc sống mà em thích nhất.

LỜI KHUYÊN

*Học hành gian khổ, khó khăn
Cùng nhau vượt khó siêng năng mỗi ngày
Khuyên em chăm chỉ, hăng say
Vững lòng, bền chí mỗi ngày tiến lên.*

Bài 4

EM BIẾT VƯỢT QUA KHÓ KHĂN

MONG ĐỢI

Học xong bài này, em sẽ:

- ★ Biết vượt qua một số khó khăn của bản thân trong học tập và sinh hoạt.
- ★ Quý trọng gương vượt khó trong học tập và cuộc sống.

KHỞI ĐỘNG

Chia sẻ về một số cách mà em đã thực hiện để vượt qua những khó khăn của bản thân trong học tập và cuộc sống

KHÁM PHÁ

1. Quan sát tranh và trả lời câu hỏi

Mình sẽ làm việc chăm chỉ trong dịp hè này để mẹ có thêm tiền mua đồ dùng học tập cho mình.

Xe hỏng rồi. Mình sẽ nhờ bạn cùng đường giúp đỡ.

Cái cuốc của mình bị gãy rồi. Mình sẽ tham gia trồng cây với các bạn.

Mình sẽ đi rửa mặt để chống lại cơn buồn ngủ này.

?

a. Các bạn trong tranh trên đã biết vượt qua khó khăn trong học tập và cuộc sống như thế nào?

b. Em hãy kể thêm một số khó khăn trong học tập hoặc cuộc sống và cách vượt qua khó khăn đó.

2. Đọc câu chuyện và trả lời câu hỏi

Câu chuyện 1

Níc Vu-gic (Nick Vujicic) là một diễn giả truyền cảm hứng người Úc, sinh năm 1982. Khi chào đời, anh không có tứ chi mà chỉ có một bàn chân với hai ngón chân nhỏ. Sự khác biệt về ngoại hình khiến Níc từng bị bạn bè chê cười, trêu chọc. Đó là thời kì vô cùng khó khăn, Níc Vu-gic đã chấp nhận chung sống với sự thiếu sót trên cơ thể mình. Anh học cách dùng chân và một cái cán để viết chữ, đánh bàn phím máy vi tính, tự sinh hoạt cá nhân, chăm sóc bản thân. Anh đã vượt qua khó khăn, biến bản thân mình thành điều kì diệu trong cuộc sống. Níc Vu-gic trở thành biểu tượng mãnh liệt của nghị lực sống và lan tỏa năng lượng tích cực tới người xung quanh.

(Theo *Sống cho điều ý nghĩa hơn*, NXB Tổng hợp Thành phố Hồ Chí Minh, 2013)

Câu chuyện 2

Nguyễn Ngọc Ký (1947 – 2022) bị liệt cả hai tay từ nhỏ nên phải trải qua biết bao khó khăn để tập viết. Bàn chân Ký giẫm lên trang giấy, cựa quậy một lúc là nhàu nát tất cả. Mấy ngón chân của Ký quắp lại giữ cho được cây bút đã khó rồi, còn điều khiển nó viết thành chữ lại càng khó hơn. Nhiều lần bị chuột rút đau đến tái người, Ký quẳng bút vào xó nhà định thôi học. Lời khuyến khích dịu dàng của cô giáo và những cử chỉ thân thương của bạn bè đã tiếp sức cho Ký. Ký lại quắp bút vào ngón chân và lại hì hục tập viết. Ký kiên nhẫn, bền bỉ. Ngày nắng cũng như ngày mưa, người mệt mỏi, ngón chân đau nhức, có lúc chân bị chuột rút liên hồi,... nhưng Ký không nản lòng. Buổi học nào cũng vậy, trong góc lớp, trên mảnh chiếu nhỏ, không bao giờ vắng mặt Nguyễn Ngọc Ký.

Nhờ kiên trì luyện tập, Ký đã thành công, chữ viết ngày một đều, đẹp hơn. Tấm gương Nguyễn Ngọc Ký bền chí, vượt qua khó khăn, vươn lên trong học tập và cuộc sống đã được mọi người biết đến.

(Theo *Học và thực hành Giáo dục công dân 6*, NXB Giáo dục Việt Nam, H., 2013)

?

a. Anh Níc Vu-gic và thầy giáo Nguyễn Ngọc Ký đã vượt qua những khó khăn của bản thân như thế nào?

b. Nêu suy nghĩ của em về những tấm gương vượt khó kể trên.

LUYỆN TẬP

1. Em đồng tình với cách vượt qua khó khăn của bạn nào dưới đây? Vì sao?

a. Khi quá mệt mỏi trước khó khăn, Dung tạm thời nghỉ ngơi để lấy sức và tiếp tục nghĩ cách vượt khó.

b. Mỗi khi gặp khó khăn, Trang liền tìm ngay người thân để nhờ giúp đỡ.

c. Lúc bắt tay làm việc gì, Phong cũng đều dự kiến những khó khăn có thể xảy ra để chủ động xử lí.

d. Khi gặp khó khăn, Trung không làm gì cả và hi vọng khó khăn sẽ qua đi.

e. Mỗi khi thất bại trước khó khăn, Hùng lại tìm hiểu nguyên nhân và cố gắng vượt qua.

g. Để vượt qua khó khăn, Mai luôn rèn luyện cho mình thói quen làm việc nhẫn nại, tìm cách giải quyết.

2. Sắp xếp các bước sau đây để giải quyết các khó khăn trong học tập và cuộc sống

1

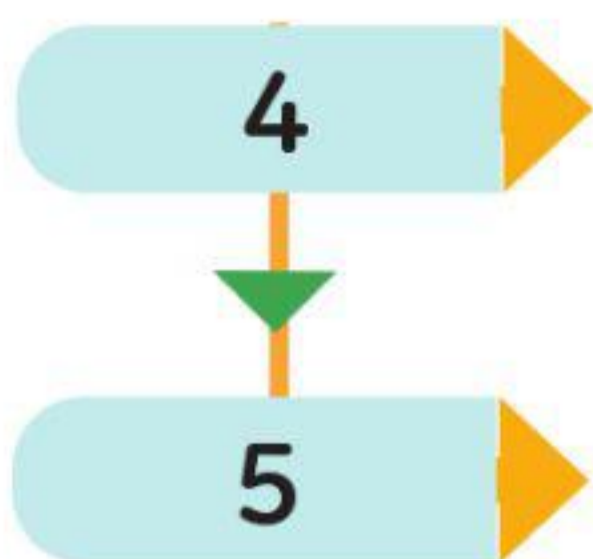
a. Tìm kiếm các phương án vượt qua khó khăn.

2

b. Lựa chọn phương án tối ưu và thực hiện.

3

c. Xác định các khó khăn gặp phải.

d. Tìm kiếm các sự hỗ trợ để vượt qua khó khăn.

e. Tìm hiểu nguyên nhân dẫn tới khó khăn.

3. Đưa ra lời khuyên để giúp các bạn vượt qua khó khăn trong các trường hợp sau

Trường hợp 1

Để chuẩn bị hội trại, Huỳnh xung phong đảm nhận phần trang trí bằng các bức tranh. Nhưng vì khối lượng công việc nhiều hơn so với dự định nên sắp đến ngày dựng trại mà Huỳnh vẫn chưa vẽ xong.

Trường hợp 2

Kết quả học tập học kì này của Thắng giảm sút do ham mê trò chơi điện tử. Thắng tự hứa với bản thân sẽ không chơi nữa, nhưng bạn rất khó khăn để vượt qua sức hấp dẫn của trò chơi.

Trường hợp 3

Năm nay, Tuấn được bầu làm lớp trưởng. Tuấn thấy nền nếp của lớp chưa tốt, một số bạn còn đi học muộn và nói chuyện riêng trong giờ học. Tuấn chưa biết phải quản lí lớp như thế nào cho hiệu quả.

4. Xử lí tình huống

Tình huống 1

Tối nay có một trận bóng đá mà Tiến rất yêu thích. Trận bóng sắp bắt đầu, nhưng Tiến chưa ôn bài xong. Tiến rất phân vân.

? Nếu là Tiến, em sẽ làm gì?

Tình huống 2

Hoa xin bố mẹ đi học đàn ghi-ta (guitar) vì rất thích bộ môn này. Tuy nhiên, sau một thời gian luyện tập, cảm thấy không tiến bộ, các ngón tay bị đau nhức, nên Hoa rất chán nản và muốn bỏ học.

? Nếu là Hoa, em sẽ vượt qua khó khăn trên như thế nào?

Tình huống 3

Để chuẩn bị ngày hội thể thao của trường, thấy A Lử có năng khiếu thể thao nên cô giáo đề xuất em tham gia môn chạy. Tuy nhiên, A Lử lại thích tham gia môn nhảy cao hơn. Bạn muốn bày tỏ nguyện vọng của mình, nhưng lại ngại ngùng mỗi khi giao tiếp với cô.

? Nếu là A Lử, em sẽ vượt qua khó khăn trên như thế nào?

VẬN DỤNG

1. Cùng bạn thử làm chuyên gia tư vấn để đưa ra cách vượt qua khó khăn trong học tập và cuộc sống cho bạn bè trong lớp.

Gợi ý về những khó khăn:

- Bị nói lấp;
- Tính tình hay nóng giận;
- Vừa chuyển đến nơi ở mới để sinh sống và học tập.

2. Hãy viết ra điều mong muốn nhất của em lúc này, chỉ ra khó khăn và biện pháp vượt khó để đạt được mong muốn đó.

3. Sưu tầm và kể cho các bạn nghe về một tấm gương vượt khó trong học tập và cuộc sống mà em quý trọng.

LỜI KHUYÊN

*Gian nan, thử thách mỗi ngày
Kiên trì, gắng sức việc hay sẽ thành
Với gương vượt khó xung quanh
Em nên yêu quý, thực hành làm theo.*

Chủ đề

BẢO VỆ CÁI ĐÚNG, CÁI TỐT

Bài 5

EM BẢO VỆ CÁI ĐÚNG, CÁI TỐT

MONG ĐỢI

Học xong bài này, em sẽ:

- ★ Nhận biết được cái đúng, cái tốt cần bảo vệ.
- ★ Biết vì sao phải bảo vệ cái đúng, cái tốt.
- ★ Biết một số cách đơn giản để bảo vệ cái đúng, cái tốt.
- ★ Mạnh dạn bảo vệ cái đúng, cái tốt.

KHỞI ĐỘNG

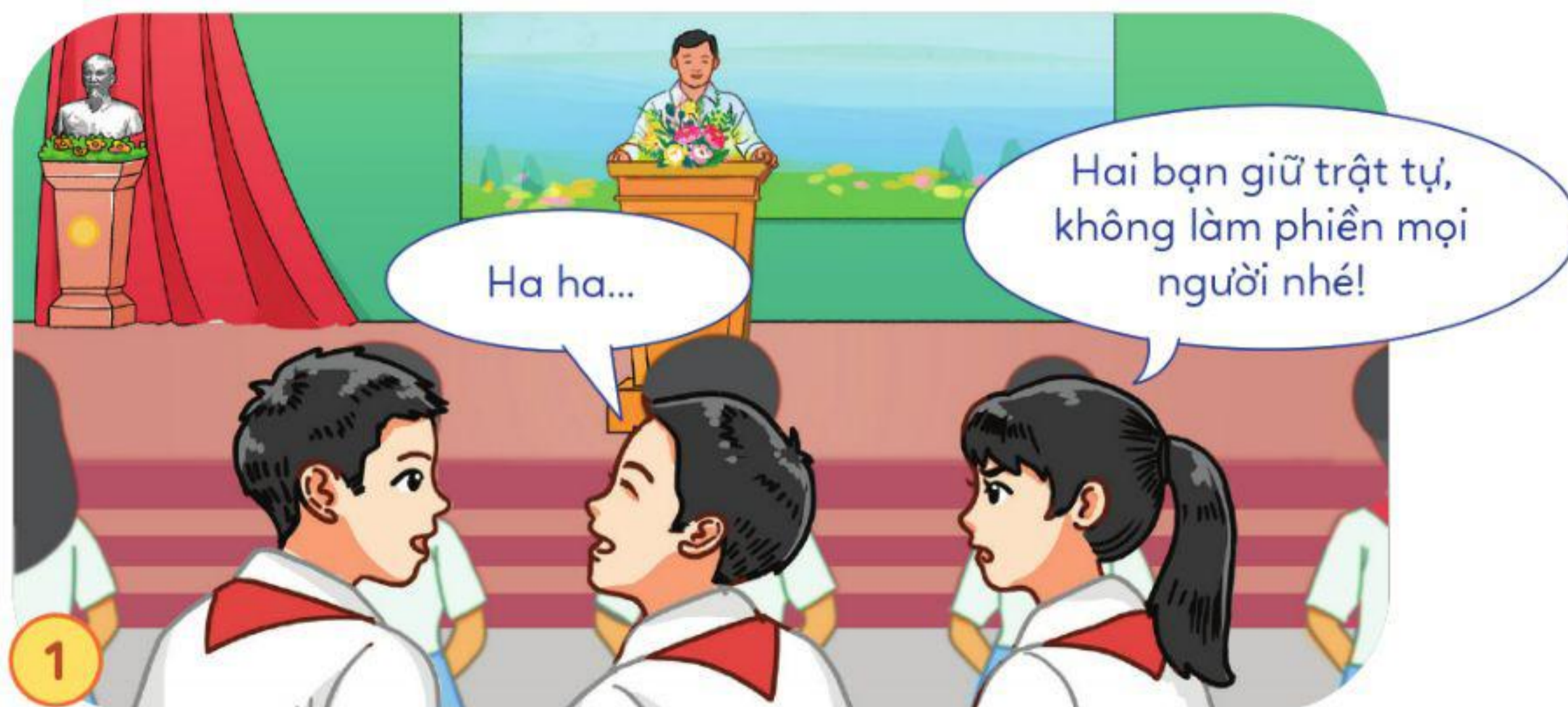
Nghe hoặc hát theo bài hát *Nói lời hay – Làm việc tốt* của nhạc sĩ Mai Trâm và trả lời câu hỏi

? Bạn trong bài hát trên đã làm được những việc tốt nào?

KHÁM PHÁ

1. Mô tả việc làm của các bạn trong tranh dưới đây và trả lời câu hỏi

- 3
- ?
- Theo em, cái đúng, cái tốt nào cần bảo vệ qua lời nói, việc làm của các bạn trong những tranh trên?
  - Em hãy kể thêm những cái đúng, cái tốt khác cần được bảo vệ.

2. Đọc câu chuyện và trả lời câu hỏi

CHÚ CẢNH SÁT ĐÁNG MỀN

Một lần, xe chở Thủ tướng Anh Uyn-tơn Sớc-sin (Winston Churchill) đang đi dự một cuộc họp rất quan trọng thì gặp một vụ tai nạn trên đường nên phải đi chậm lại. Ông rất sốt ruột và không ngừng giục người lái xe phải đi nhanh. Người lái xe cũng rất vội vàng, vì thế đã vượt đèn đỏ. Một chú cảnh sát giao thông nhanh chóng đi đến và ra lệnh dừng xe của họ lại để tiến hành xử phạt vi phạm giao thông.

Lái xe đến bên chú cảnh sát và nói: “Đây là xe của Thủ tướng Uyn-tơn Sớc-sin, anh có thể cho chúng tôi đi được không?”.

Chú cảnh sát trả lời: “Dù là xe của Thủ tướng Uyn-tơn Sóc-sin cũng không thể vượt đèn đỏ bừa bãi như vậy được”.

Nói xong, chú cảnh sát viết một tờ giấy phạt đưa cho lái xe. Tuy Thủ tướng đến họp muộn, nhưng ông rất vui vì đất nước có những người cảnh sát chính trực như vậy.

(Theo Kỷ Giang Hồng, 1001 Câu chuyện bồi dưỡng phẩm chất tốt, NXB Thanh Niên, H., 2020)

?

a. Em có nhận xét gì về việc làm của chú cảnh sát trong câu chuyện trên?

b. Theo em, vì sao phải bảo vệ cái đúng, cái tốt?

3. Quan sát tranh và thực hiện yêu cầu

?

a. Theo em, đâu là cách để bảo vệ cái đúng, cái tốt?

b. Hãy kể thêm các cách để bảo vệ cái đúng, cái tốt khác mà em biết.

LUYỆN TẬP

1. Em đồng tình hay không đồng tình với ý kiến nào dưới đây? Vì sao?

a. Những việc làm sai trái mà không liên quan đến mình thì không cần lên tiếng, bảo vệ.

b. Đấu tranh, bảo vệ cái đúng, cái tốt sẽ được mọi người yêu quý và kính trọng.

c. Bảo vệ cái đúng, cái tốt làm cho xã hội tiến bộ và văn minh hơn.

d. Sự thờ ơ, vô cảm tạo điều kiện cho cái xấu, cái ác lây lan trong xã hội.

e. Bảo vệ cái đúng, cái tốt chỉ là việc làm của người lớn.

g. Đấu tranh, bảo vệ cái đúng, cái tốt giúp rèn luyện đức tính dũng cảm, sống có trách nhiệm.

2. Xử lý tình huống

Tình huống 1

Trên đường đi học về, Nam và Hà phát hiện một nhóm người đang lấy cắp nhiều đoạn rào chắn bằng sắt. Nam rất bất bình, nhưng Hà nói: “Thôi kệ đi, việc này không liên quan đến mình!”.

? Nếu là Nam, em sẽ làm gì?

Tình huống 2

Trong tiết sinh hoạt lớp, Lan nói với Hiền: “Tuần này, lớp mình có một số thành viên vi phạm nội quy. Mình muốn có ý kiến, nhưng lại sợ các bạn không vui và ghét mình”.

? Nếu là Hiền, em sẽ khuyên Lan điều gì? Vì sao?

Tình huống 3

Hoa bị khuyết tật ở chân nên gặp khó khăn khi đi lại. Huyền đã tình nguyện đèo Hoa tới trường mỗi ngày, dù trời nắng hay mưa. Biết hành động cao đẹp của Huyền, Nga băn khoăn không biết mình nên làm gì để lan toả câu chuyện đẹp của Huyền đến mọi người.

? Nếu là Nga, em sẽ làm gì? Vì sao?

Tình huống 4

Trong giờ thảo luận nhóm, Ân không làm các nhiệm vụ được phân công mà ngồi làm việc riêng. Kết thúc thảo luận, cô giáo đề nghị đánh giá mức độ tham gia của các thành viên. Thuỳ nói: “Hôm nay, Ân không tích cực thực hiện nhiệm vụ”. Ân phản ứng và cho rằng Thuỳ không thích mình nên đánh giá như vậy.

? Nếu là thành viên của nhóm, em sẽ làm gì? Vì sao?

3. Đọc nhận định sau và xây dựng bài thuyết trình theo nhóm về cách bảo vệ cái đúng, cái tốt

Trong thế giới này, chúng ta không chỉ xót xa vì những hành động và lời nói của người xấu mà còn cả vì sự im lặng đáng sợ của người tốt.

Mác-tin Lu-dơ Kinh (Martin Luther King)

VẬN DỤNG

1. Em hãy cùng các bạn thiết kế góc học tập của lớp với chủ đề Vườn hoa nghìn việc tốt để tuyên dương những việc làm đúng, việc làm tốt của các bạn trong lớp.
2. Chia sẻ với bạn về việc mạnh dạn bảo vệ cái đúng, cái tốt của bản thân em hoặc của người khác mà em đã chứng kiến.
3. Em hãy cùng bạn xây dựng một tiểu phẩm về chủ đề Bảo vệ cái đúng, cái tốt và đóng vai trước lớp.

LỜI KHUYÊN

*Cái đúng, cái tốt quanh ta
Cùng nhau bảo vệ mới là việc hay
Việc sai em tránh xa ngay
Còn điều đúng dẫn nhanh tay thực hành.*

Chủ đề

BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG SỐNG

Bài 6

MÔI TRƯỜNG SỐNG QUANH EM

MONG ĐỢI

Học xong bài này, em sẽ:

- ★ Nêu được các loại môi trường sống.
- ★ Biết vì sao phải bảo vệ môi trường sống.

KHỞI ĐỘNG

Tham gia trò chơi *Ai tinh mắt*

Cách chơi: Em hãy quan sát bức tranh dưới đây và tìm ra các điểm chưa hợp lí trong tranh liên quan đến môi trường sống.

KHÁM PHÁ

1. Đọc các thông tin dưới đây và gọi tên các loại môi trường sống

A

Tôi được tạo nên từ đất, cát, sỏi, đá. Tôi là môi trường sống của giun đất, chuột chũi,...

B

Tùy theo nồng độ muối cao hay thấp mà có thể gọi tôi là mặn, ngọt hay lợ. Tôi là môi trường sống của cá, rùa, san hô,...

C

Tôi bao gồm mặt đất, khí quyển. Tôi là môi trường sống của nhiều loại sinh vật nhất, bao gồm con người, thực vật, động vật.

2. Đọc các thông tin dưới đây và trả lời câu hỏi

Thông tin 1

Tình trạng ô nhiễm nguồn nước khiến sức khỏe con người ngày càng bị ảnh hưởng nghiêm trọng. Tỷ lệ người mắc các bệnh cấp và mãn tính liên quan đến ô nhiễm nguồn nước như đau mắt, tiêu chảy, ung thư,... ngày càng tăng.

(Theo *nhandan.vn*^(*))

Thông tin 2

Ô nhiễm không khí làm cho mọi người phải tiếp xúc với các hạt mịn trong không khí bị ô nhiễm. Các hạt mịn này thâm nhập sâu vào phổi và hệ thống tim mạch, gây ra các bệnh đột quỵ, bệnh tim, ung thư phổi, bệnh phổi tắc nghẽn mãn tính và các bệnh nhiễm trùng đường hô hấp. Tổ chức Y tế Thế giới cho biết, ô nhiễm không khí là một trong những mối đe dọa môi trường lớn nhất đối với sức khỏe con người, gây ra 7 triệu ca tử vong mỗi năm trên toàn cầu.

(Theo *who.int*^(**))

(*) <http://nhandan/o-nhiem-nguon-nuoc-va-ganh-nang-benh-tat-post233136.html>

(**) <http://who.int/vietnam/vi/health-topics/air-pollution>

Thông tin 3

Theo đánh giá của Bộ Tài nguyên và Môi trường, đất bị ô nhiễm gây ảnh hưởng đến sức khỏe con người thông qua tiếp xúc trực tiếp với đất hoặc qua đường hô hấp do sự bốc hơi của chất gây ô nhiễm đất; thông qua sự xâm nhập của ô nhiễm đất vào tầng nước ngầm. Ô nhiễm kim loại nặng trong đất ảnh hưởng nghiêm trọng đến sức khỏe cộng đồng, đặc biệt là trẻ em. A-sen là chất gây ung thư da, ung thư bàng quang, ung thư phổi. Chì gây hại đến hệ thần kinh (đặc biệt là trẻ em), làm chậm phát triển trí tuệ, thể chất.

(Theo dangcongsan.vn^(*))

?

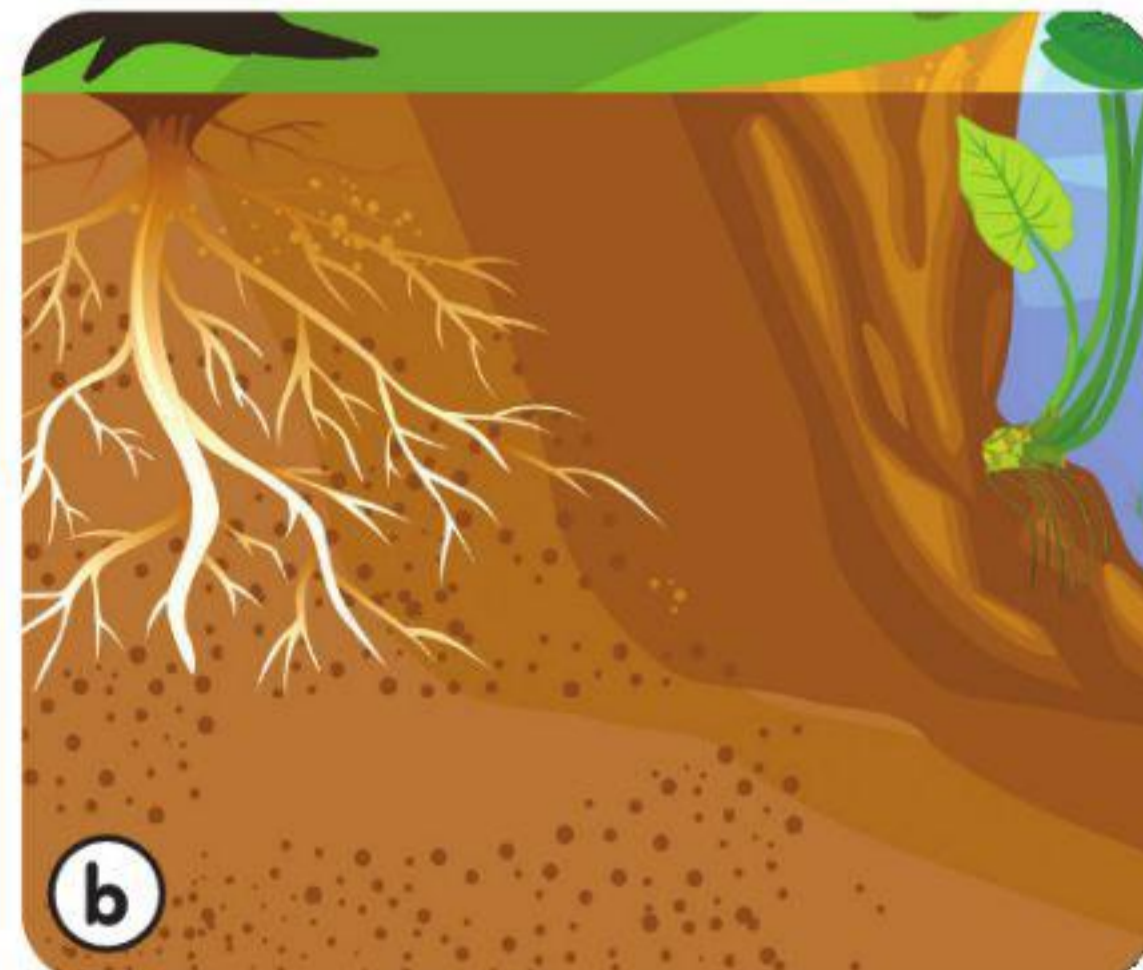
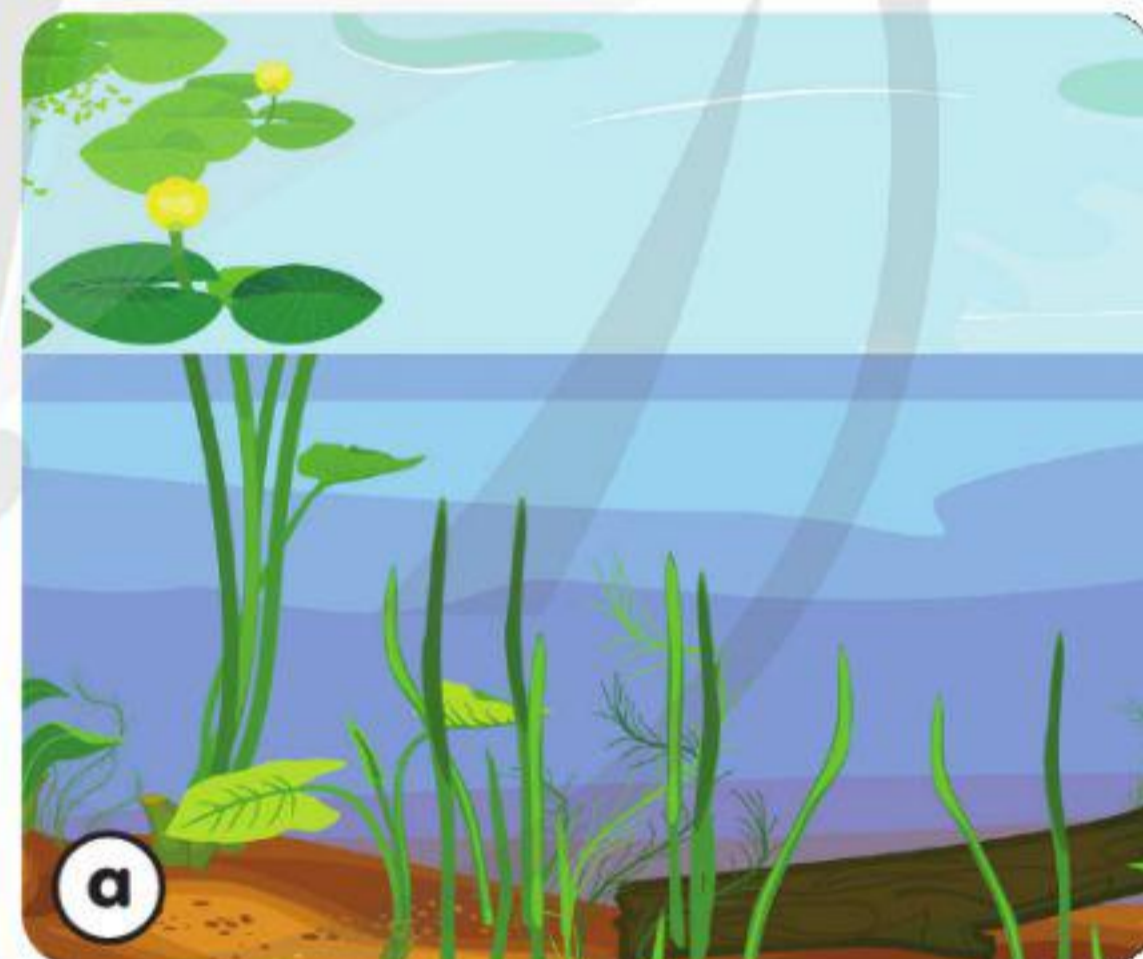
a. Môi trường sống hiện nay đang gặp phải những vấn đề gì? Hãy kể thêm các vấn đề khác của môi trường sống mà em biết.

b. Vì sao chúng ta cần bảo vệ môi trường sống?

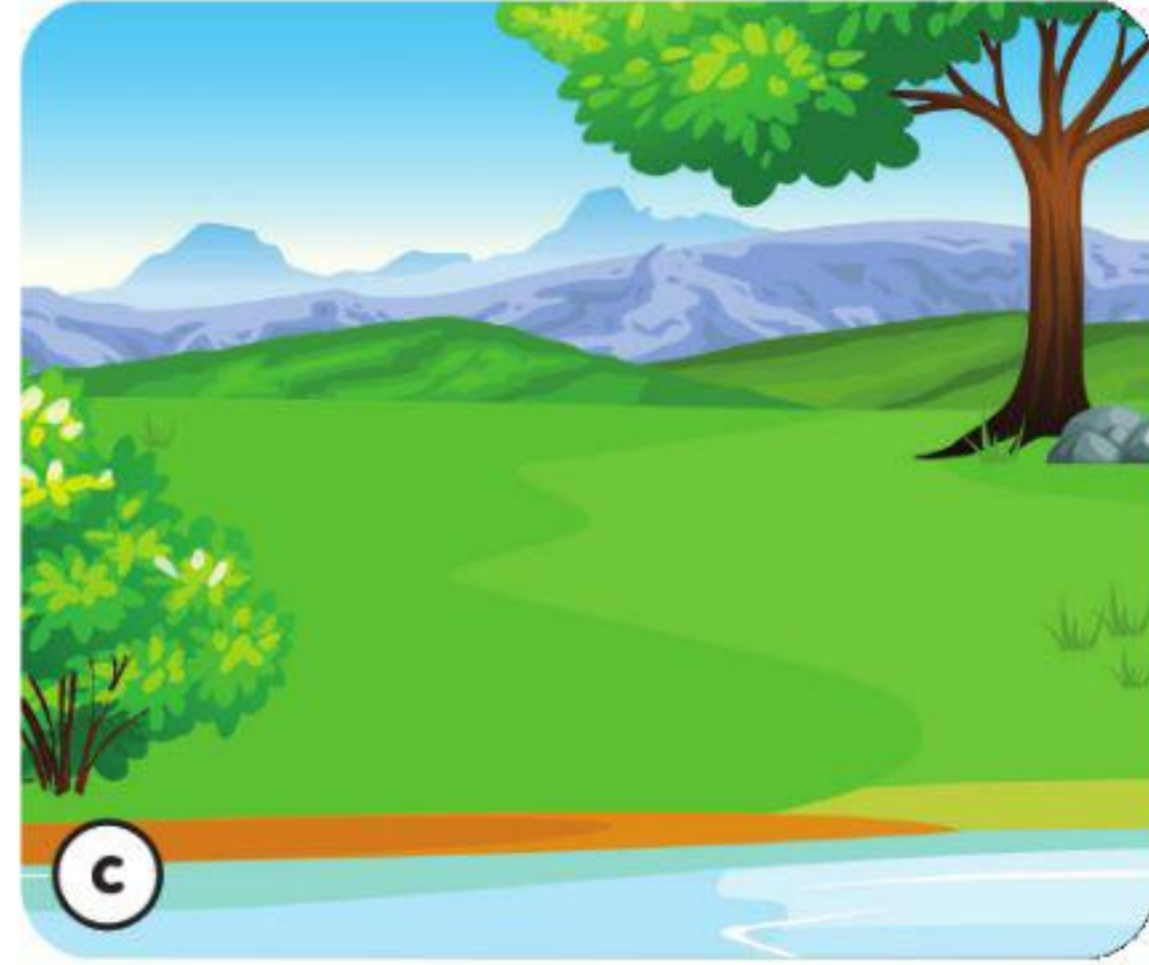

LUYỆN TẬP

1. Hãy chọn môi trường sống phù hợp với các loại sinh vật sau

(*) <http://dangcongsan.vn/y-te/o-nhiem-moi-truong-dat-va-nhung-he-luy-doi-voi-suc-khoe-cong-dong-422587.html>

2. Nhận xét các ý kiến dưới đây

- 1 Tài nguyên trên Trái Đất là vô tận nên con người không cần sử dụng có kế hoạch và tiết kiệm.
- 2 Chúng ta phải bảo vệ môi trường, vì môi trường là nơi cung cấp mọi thứ cho cuộc sống của con người như: thức ăn, nước uống, nơi sinh sống,...
- 3 Chúng ta phải bảo vệ môi trường, vì chúng ta cần một bầu không khí trong lành để hít thở.
- 4 Chúng ta phải bảo vệ môi trường, vì nếu chúng ta phá hoại môi trường, thảm họa thiên nhiên sẽ tác động trở lại cuộc sống của chúng ta.

3. Dự đoán hậu quả từ các hành động dưới đây

- a. Dùng điện, chất nổ để đánh bắt tôm, cá.
- b. Khai thác gỗ trái phép.
- c. Đổ dầu ăn thừa xuống cống thoát nước.
- d. Đốt rác thải sinh hoạt hằng ngày.
- e. Vứt rác xuống ao, hồ, kênh, rạch,...
- g. Dùng quá nhiều đồ nhựa, túi ni-lông.
- h. Lạm dụng thuốc trừ sâu và phân bón hoá học.

4. Bài tỏ ý kiến

Có ý kiến cho rằng: "Bảo vệ môi trường sống là bảo vệ cuộc sống của chính chúng ta".

? Em có đồng tình với ý kiến này không? Vì sao?

VẬN DỤNG

1. Tìm hiểu môi trường sống ở nhà, ở trường hoặc ở nơi công cộng quanh em và liệt kê những ưu điểm, hạn chế của môi trường sống đó.
2. Em hãy tưởng tượng mình là một cây xanh còn sống sót sau một trận cháy rừng lớn. Hãy kể lại sự chứng kiến của em về trận cháy rừng ấy và những hậu quả có thể xảy ra trong tương lai.

LỜI KHUYÊN

*Các loài sinh vật muôn nơi
Nước nguồn, không khí, đất trời bao la
Môi trường sống của chúng ta
Phải luôn yêu quý mới là điều hay.*

Bài 7

EM BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG SỐNG

MONG ĐỢI

Học xong bài này, em sẽ:

- ★ Biết bảo vệ môi trường sống ở nhà, ở trường, ở nơi công cộng bằng những việc làm cụ thể phù hợp với khả năng.
- ★ Không đồng tình với những hành vi gây ô nhiễm môi trường; nhắc nhở người thân, bạn bè bảo vệ môi trường sống.

KHỞI ĐỘNG

Tham gia trò chơi **Đoán ý đồng đội**

Cách chơi: Mỗi nhóm chọn một học sinh tham gia trò chơi. Giáo viên cung cấp từ khoá là một việc làm liên quan đến bảo vệ môi trường sống. Học sinh đó sẽ diễn tả để các bạn đoán và trả lời.

KHÁM PHÁ

1. Quan sát tranh và trả lời câu hỏi

?

- Các bạn trong tranh trên đã làm gì để bảo vệ môi trường sống?
- Em hãy kể thêm các hành động khác thể hiện việc bảo vệ môi trường sống.

2. Đọc các thông tin dưới đây và trả lời câu hỏi

Thông tin 1

Một cậu bé được mẹ đưa đến công viên chơi ngày cuối tuần. Thấy các anh chị nhặt rác, cậu bé xin mẹ để được đi theo nhặt rác và kêu gọi mọi người chung tay bảo vệ môi trường. Cậu bé đó là Nguyễn Minh Nguyên (11 tuổi, Quận 1, Thành phố Hồ Chí Minh). Khi được hỏi tại sao đang được đi chơi mà lại xin đi nhặt rác, Minh Nguyên nói: “Tại em thích, em thấy rác là cứ thích nhặt và thích bảo vệ môi trường. Em muốn môi trường của mình xanh và sạch sẽ”. Minh Nguyên cho biết cậu bé chưa bao giờ vứt rác bừa bãi, dù ở bất cứ đâu cũng tìm thùng rác để bỏ vào.

(Theo thanhnien.vn^(*))

(*) <https://thanhnien.vn/cau-be-11-tuoi-keu-goi-bao-ve-moi-truong-185839878.html>

Hà Nội, ngày 24 tháng 7 năm 2019.

Kính thưa thầy/cô Hiệu trưởng,

Con là Nguyễn Nguyệt Linh, chuẩn bị năm nay là con lên lớp 6. Năm lớp 5 con là học sinh 5M2, trường Marie Curie, Hà Nội.

Con biết là hàng năm khi bắt đầu khai giảng, nhà trường thường cho các lớp thả bóng bay lên trời. Sau những thông tin con tìm thấy được thì bóng bay được làm từ ni-lông, tức là từ nhựa và khi thả bóng bay lên thì các chú chim hoặc các động vật khác khi nuốt vào, nó có thể bị chặn đường ruột và dẫn đến chết đói. Còn khi bóng bay rơi xuống đất hoặc biển thì những chú rùa biển và các loài sinh vật biển khác được biết là đã bị nhàm lẫn giữa bóng bay và sứa biển. Ruy băng và dây buộc bóng có thể khiến chúng mắc kẹt và dẫn tới cái chết ạ. Vậy nên bây giờ con nghĩ rằng trường mình có thể đừng thả bóng bay vào hôm khai giảng hoặc hạn chế số lượng bóng bay, có được không ạ? Con chỉ muốn gửi thông điệp:

Thả bóng bay lên trời: Bay cao ước mơ của các học sinh - giết ước mơ của bao chú chim và rùa biển.

Hiện nay, thế hệ chúng con bắt đầu quan tâm đến các vấn đề liên quan đến môi trường. Con rất mong nhận được sự quan tâm và giúp đỡ của các thầy cô ạ!

Con xin chân thành cảm ơn!

Nguyễn Nguyệt Linh (Marie Curie)

?

- Các bạn trong hai thông tin trên đã làm những việc gì để bảo vệ môi trường?
- Việc làm của các bạn ấy có ý nghĩa gì đối với môi trường sống?

LUYỆN TẬP

1. Quan sát tranh và thực hiện yêu cầu

? Em hãy phân loại rác và bỏ vào ba thùng sau đây:

Rác hữu cơ

Rác tái chế

Rác vô cơ

2. Nhận xét các ý kiến dưới đây

Trong một cuộc thảo luận về chủ đề Bảo vệ môi trường, An, Nam và Đức có các ý kiến sau:

An: “Bảo vệ môi trường sống là công việc của người lớn, không phải của trẻ em, vì công việc này mất nhiều thời gian và rất khó thực hiện”.

Nam: “Bảo vệ môi trường sống là công việc chỉ thực hiện trong một vài ngày”.

Đức: “Trẻ em có thể bảo vệ môi trường sống ở nhà, ở trường, ở nơi công cộng bằng những việc làm cụ thể, phù hợp với khả năng”.

3. Em có đồng tình với những việc làm dưới đây không? Vì sao?

a. Sử dụng da và lông của động vật hoang dã để làm các sản phẩm thời trang như quần áo, túi xách, giày dép,...

b. Sau khi sử dụng thuốc trừ sâu, thuốc bảo vệ thực vật thì vứt luôn vỏ lọ thuốc ngay tại cánh đồng.

c. Xả nước thải chưa xử lí của nhà máy ra ngoài môi trường làm ô nhiễm nguồn nước.

d. Sử dụng loa di động để giới thiệu sản phẩm, khiến cho tiếng ồn vượt quá mức cho phép.

? Nếu bạn bè hay người thân của em làm những việc trên thì em sẽ làm gì?

4. Kể tiếp các câu chuyện sau

Câu chuyện 1

CHIẾC BÁNH MÌ TRONG NGĂN BÀN

Câu chuyện 2

THẢ CÁ CHÉP VÀNG

Mọi người đều thả cả túi ni-lông có cá bên trong. Mình nên...

VẬN DỤNG

1. Em hãy lập và trình bày một dự án bảo vệ môi trường tại nhà, ở trường hoặc ở nơi công cộng phù hợp với khả năng.
2. Thực hiện dự án trên và chia sẻ kết quả với các bạn trong lớp.
3. Em hãy sưu tầm một số hình ảnh về việc bảo vệ môi trường sống và chia sẻ với các bạn trong lớp.

LỜI KHUYÊN

Môi trường sống ở mọi nơi
Việc gây ô nhiễm em thời tránh xa
Dù là công cộng hay nhà
Chung tay bảo vệ mới là trò ngoan.

Chủ đề

LẬP KẾ HOẠCH CÁ NHÂN

Bài 8

EM LẬP KẾ HOẠCH CÁ NHÂN

MONG ĐỢI

Học xong bài này, em sẽ:

- ★ Nêu được các loại kế hoạch cá nhân.
- ★ Biết vì sao phải lập kế hoạch cá nhân.
- ★ Biết cách lập kế hoạch cá nhân và lập được kế hoạch cá nhân để thực hiện các công việc của bản thân trong học tập và cuộc sống.

KHỞI ĐỘNG

Chia sẻ về những dự định của em trong thời gian tới

KHÁM PHÁ

1. Quan sát tranh và trả lời câu hỏi

?

- a. Em hãy đặt tên cho loại kế hoạch cá nhân tương ứng với các tranh trên.
 b. Kể thêm một số loại kế hoạch cá nhân khác mà em biết.

2. Kể chuyện theo tranh

TỚ CHẴNG CẦN KẾ HOẠCH NÀO CẢ!

?

- a. Em hãy cho biết sự khác nhau giữa Phú và Thảo trong việc lập kế hoạch cá nhân.
- b. Theo em, vì sao phải lập kế hoạch cá nhân?

3. Đọc trường hợp và trả lời câu hỏi

Tuấn có nhiều công việc cá nhân cần thực hiện như dọn dẹp nhà cửa, học tập, chơi thể thao, bồi dưỡng năng khiếu hội họa,... Cách lập kế hoạch cá nhân của Tuấn bao gồm: đặt mục tiêu, phân loại công việc, lập thời gian biểu, các bước thực hiện, thực hiện và kiểm tra tiến độ.

Việc nhà **Việc học**

Thể thao **Năng khiếu**

Đặt mục tiêu **Phân loại công việc** **Lập thời gian biểu**

Các bước thực hiện **Thực hiện** **Kiểm tra tiến độ**

Các công việc cá nhân của Tuấn

Các bước Tuấn lập kế hoạch cá nhân

?

- a. Tuấn đã lập kế hoạch cá nhân như thế nào?
- b. Theo em, cần lưu ý điều gì khi lập kế hoạch cá nhân?

LUYỆN TẬP

1. Nhận xét các ý kiến dưới đây

a. Lập kế hoạch cá nhân giúp chúng ta chủ động trong công việc và quản lí thời gian tốt hơn.

b. Chúng ta sẽ biết được thứ tự và tiến độ công việc khi làm việc theo kế hoạch.

c. Một kế hoạch rõ ràng, hợp lí giúp chúng ta tránh tình trạng “nước đến chân mới nhảy”.

d. Lập kế hoạch cá nhân cho thấy chúng ta là người sống tự giác và có trách nhiệm.

2. Em đồng tình hay không đồng tình với việc làm nào dưới đây? Vì sao?

a. Sang luôn chủ động lập kế hoạch cá nhân và hoàn thành kế hoạch đúng tiến độ.

b. Minh cho rằng việc lập kế hoạch cá nhân là không cần thiết, vì mọi thứ đã có trong đầu.

c. Nga thường lập kế hoạch xong rồi để đó, khi nào nhớ đến thì mới làm.

d. Nguyên chỉ lập kế hoạch cho việc học tập.

e. Kiệt học tập và làm việc theo phương châm “Việc hôm nay chớ để ngày mai”.

3. Sắp xếp các nội dung sau theo trình tự các bước lập kế hoạch cá nhân.

a Phân tích ưu điểm/nhược điểm, thuận lợi/khó khăn.

b Sắp xếp các công việc theo thứ tự ưu tiên.

c Xác định những bước cần thực hiện để hoàn thành từng công việc.

d Hành động.

e Kiểm tra tiến độ và đánh giá kết quả từng công việc.

g Liệt kê những công việc cần làm.

h Xác định thời gian hoàn thành cho từng công việc.

i Xác định mục tiêu.

4. Xử lý tình huống

Tiến thường xuyên rơi vào tình trạng bận rộn, các công việc chồng chéo nhau. Cuối tuần, Hà sang học nhóm thì thấy Tiến phàn nàn rằng bản thân chẳng có thời gian.

? Nếu là Hà, em sẽ khuyên bạn như thế nào?

VẬN DỤNG

1. Em hãy lập kế hoạch cá nhân cụ thể và chia sẻ với các bạn.
2. Thực hiện theo kế hoạch đã lập.

✓ LỜI KHUYÊN

*Em lập kế hoạch cá nhân
Việc nhà, việc lớp – bản thân sẵn sàng,
Vui chơi, học tập – giải giang
Ưu tiên sắp xếp, rõ ràng trước sau.*

Chủ đề

PHÒNG, TRÁNH XÂM HẠI

Bài 9

EM NHẬN BIẾT BIỂU HIỆN XÂM HẠI

MONG ĐỢI

Học xong bài này, em sẽ:

- ★ Nêu được một số biểu hiện xâm hại.
- ★ Biết vì sao phải phòng, tránh xâm hại.

KHỞI ĐỘNG

Chia sẻ cùng bạn những hiểu biết của em về xâm hại trẻ em

KHÁM PHÁ

1. Kể chuyện theo tranh và thực hiện yêu cầu

MƯU SINH HÈ PHỐ

Xem cháu đây!
Xem cháu đây!

Chú mua bánh
giúp cháu nhé!

Em muốn
được đi học.

Nhưng mình
phải làm việc thì
mới có ăn!

Nhanh nhanh
tiếp tục làm việc thôi!
Cẩn thận lại bị đánh
nữa đấy.

?

a. Những biểu hiện xâm hại nào đang diễn ra trong câu chuyện trên?

b. Kể thêm các biểu hiện xâm hại trẻ em mà em biết.

2. Đọc thông tin và thực hiện yêu cầu

Sau khi bị xâm hại, trẻ em đều có những dấu hiệu rối loạn tâm lí điển hình:

– Sợ hãi, né tránh, ngại giao tiếp, sợ người lạ; rối loạn giấc ngủ, ăn uống; giảm hứng thú với các hoạt động giải trí, vui chơi, học tập và các mối quan hệ với người khác; xấu hổ, có mặc cảm tội lỗi, có hành vi tự hại, khó kiểm soát cơn tức giận,...

– Mệt mỏi, sợ đi học, khó kiểm soát cảm xúc và hành vi, hung tính, dễ nổi giận, chống đối, mất niềm tin, khó tập trung,...

(Theo tongdai111.vn^(*))

– Hoảng sợ, ngủ không ngon giấc, sợ đi học, có những rối loạn về tâm lí và cảm xúc; có xu hướng hay thu mình, bị thu hẹp khả năng sáng tạo của bản thân, mất niềm tin vào cuộc sống.

(Theo giadinh.bvhttdl.gov.vn^(**))

– Mệt mỏi, chán nản, xa lánh mọi người, chậm phát triển về thể chất; thay đổi về tâm tính, có khi trở nên vô cảm, lãnh đạm với mọi thứ xung quanh.

(Theo quochoi.vn^(***))

?

a. Em hãy nêu tác hại của xâm hại trẻ em.

b. Theo em, vì sao phải phòng, tránh xâm hại trẻ em?

(*) <http://tongdai111.vn/tin/bao-cao-hoat-dong-ho-tro-khan-cap-cho-tre-em-trong-tinh-trang-khan-cap-cua-tong-dai-dien-thoai-quoc-gia-bao-ve-tre-em-111-nam-2022-va-quy-i-nam-20231>

(**) <http://giadinh.bvhttdl.gov.vn/tac-hai-cua-bao-luc-tinh-than-doi-voi-tre-em/>

(***) <https://quochoi.vn/UserControls/Publishing/News/BinhLuan/pFormPrint.aspx?UrlListProcess=/content/tintuc/Lists/News&ItemID=54169>

LUYỆN TẬP

1. Bạn nào trong tranh dưới đây bị xâm hại hoặc có nguy cơ bị xâm hại?

2. Đọc tình huống và thực hiện yêu cầu

Xuân thường bị anh trai chửi mắng và dùng những lời lẽ xúc phạm danh dự mỗi khi Xuân học không tốt hoặc làm sai việc gì đó.

?

- Theo em, Xuân có đang bị xâm hại không? Vì sao?
- Em hãy giúp Xuân và anh trai hiểu về biểu hiện và tác hại của xâm hại.

3. Tư vấn giúp bạn

Chú H là bạn thân của bố mẹ tớ. Chú ấy thường xuyên đến nhà tớ chơi. Lần nào gặp tớ, chú cũng ôm rất chặt và hôn tớ nữa. Mỗi lần như thế tớ đều cảm thấy rất đau và khó chịu. Nhưng vì chú hay mua đồ chơi và quà bánh cho tớ, nên tớ sợ nếu tớ thái độ không đồng ý với việc ôm hôn ấy thì chú sẽ giận và không mua đồ chơi cho tớ nữa. Tớ đang rất băn khoăn, cậu tư vấn cho tớ nhé!

Kí tên: Bạn nhỏ giấu tên

? Em hãy viết thư phản hồi để tư vấn giúp bạn ấy.

VẬN DỤNG

1. Hãy chia sẻ với bạn về một số tình huống xâm hại mà em biết.
2. Em hãy viết/vẽ một thông điệp tuyên truyền về lợi ích của việc phòng, tránh xâm hại.

LỜI KHUYÊN

Nguy cơ xâm hại còn đây,
Chúng ta phải biết tránh ngay khi cần
Bạo lực thể xác, tinh thần
Xâm hại tình dục, bản thân luôn phòng!

Bài 10

EM PHÒNG, TRÁNH XÂM HẠI

MONG ĐỢI

Học xong bài này, em sẽ:

- ★ Nêu được một số quy định cơ bản của pháp luật về phòng, tránh xâm hại trẻ em.
- ★ Thực hiện được một số kỹ năng để phòng, tránh xâm hại.

KHỞI ĐỘNG

Tham gia trò chơi *Ghép chữ*

Cách chơi: Em hãy ghép các chữ cái trong ba tấm khiên thành những từ ngữ có nghĩa liên quan đến việc bảo vệ trẻ em khỏi các hành vi xâm hại.

KHÁM PHÁ

1. Đọc thông tin và thực hiện yêu cầu

Luật Trẻ em năm 2016 (Trích)

Điều 6. Các hành vi bị nghiêm cấm

2. Bỏ rơi, bỏ mặc, mua bán, bắt cóc, đánh tráo, chiếm đoạt trẻ em.
3. Xâm hại tình dục, bạo lực, lạm dụng, bóc lột trẻ em.

12. Lợi dụng việc nhận chăm sóc thay thế trẻ em để xâm hại trẻ em; lợi dụng chế độ, chính sách của Nhà nước và sự hỗ trợ, giúp đỡ của tổ chức, cá nhân dành cho trẻ em để trục lợi.

Điều 21. Quyền bí mật đời sống riêng tư

1. Trẻ em có quyền bất khả xâm phạm về đời sống riêng tư, bí mật cá nhân và bí mật gia đình vì lợi ích tốt nhất của trẻ em.

2. Trẻ em được pháp luật bảo vệ danh dự, nhân phẩm, uy tín, bí mật thư tín, điện thoại, điện tín và các hình thức trao đổi thông tin riêng tư khác; được bảo vệ và chống lại sự can thiệp trái pháp luật đối với thông tin riêng tư.

Điều 25. Quyền được bảo vệ để không bị xâm hại tình dục

Trẻ em có quyền được bảo vệ dưới mọi hình thức để không bị xâm hại tình dục.

Điều 26. Quyền được bảo vệ để không bị bóc lột sức lao động

Trẻ em có quyền được bảo vệ dưới mọi hình thức để không bị bóc lột sức lao động; không phải lao động trước tuổi, quá thời gian hoặc làm công việc nặng nhọc, độc hại, nguy hiểm theo quy định của pháp luật; không bị bố trí công việc hoặc nơi làm việc có ảnh hưởng xấu đến nhân cách và sự phát triển toàn diện của trẻ em.

Điều 27. Quyền được bảo vệ để không bị bạo lực, bỏ rơi, bỏ mặc

Trẻ em có quyền được bảo vệ dưới mọi hình thức để không bị bạo lực, bỏ rơi, bỏ mặc làm tổn hại đến sự phát triển toàn diện của trẻ em.

Điều 28. Quyền được bảo vệ để không bị mua bán, bắt cóc, đánh tráo, chiếm đoạt

Trẻ em có quyền được bảo vệ dưới mọi hình thức để không bị mua bán, bắt cóc, đánh tráo, chiếm đoạt.

Điều 51. Trách nhiệm cung cấp, xử lý thông tin, thông báo, tố giác hành vi xâm hại trẻ em

1. Cơ quan, tổ chức, cơ sở giáo dục, gia đình, cá nhân có trách nhiệm thông tin, thông báo, tố giác hành vi xâm hại trẻ em, trường hợp trẻ em

bị xâm hại hoặc có nguy cơ bị bạo lực, bóc lột, bỏ rơi đến cơ quan có thẩm quyền.

2. Cơ quan lao động – thương binh và xã hội, cơ quan công an các cấp và Ủy ban nhân dân cấp xã có trách nhiệm tiếp nhận, xử lý thông tin, thông báo, tố giác; phối hợp xác minh, đánh giá, điều tra về hành vi xâm hại, tình trạng mất an toàn hoặc gây tổn hại, mức độ nguy cơ gây tổn hại đối với trẻ em.

3. Chính phủ thiết lập tổng đài điện thoại quốc gia thường trực để tiếp nhận, xử lý thông tin, thông báo, tố giác nguy cơ, hành vi xâm hại trẻ em; quy định quy trình tiếp nhận và xử lý thông tin, thông báo, tố giác hành vi xâm hại trẻ em.

Quy định của pháp luật về xử lý xâm hại trẻ em

Người thực hiện hành vi xâm hại trẻ em có thể bị xử phạt hành chính (Điều 22 Nghị định số 130/2021/NĐ-CP ngày 31/12/2021 của Chính phủ) hoặc xử phạt hình sự (Điều 142 và Điều 153 Bộ luật Hình sự năm 2015 – Sửa đổi, bổ sung năm 2017). Người phạm tội hiếp dâm người dưới 16 tuổi, tùy theo tính chất, mức độ, hậu quả có thể bị xử phạt mức cao nhất là tù chung thân hoặc tử hình.

? Em hãy nêu một số quy định của pháp luật về phòng, tránh xâm hại trẻ em.

2. Quan sát tranh và trả lời câu hỏi

?

- Bạn nào trong tranh đã nhận biết được nguy cơ và biết cách phòng, tránh xâm hại?
- Việc phòng, tránh nguy cơ xâm hại có ý nghĩa như thế nào đối với bản thân em?

3. Quan sát tranh và thực hiện yêu cầu

?

- Em hãy sắp xếp các tranh theo thứ tự phù hợp.
- Bạn trong tranh đã ứng xử như thế nào khi gặp người có hành vi xâm hại?
- Kể thêm các cách phòng, tránh xâm hại mà em biết.

 LUYỆN TẬP

1. Em đồng tình hay không đồng tình với ý kiến nào dưới đây? Vì sao?

a. Hành vi dùng vũ lực, đe dọa, ép buộc, lôi kéo, dụ dỗ trẻ em tham gia vào các hành vi liên quan đến tình dục là vi phạm pháp luật.

b. Pháp luật nước ta nghiêm cấm việc nhận chăm sóc trẻ em để thực hiện hành vi xâm hại.

c. Tùy theo tính chất, mức độ, hậu quả của hành vi vi phạm, người thực hiện hành vi xâm hại trẻ em có thể bị xử phạt hành chính hoặc xử lý hình sự.

d. Bắt trẻ em lao động trước tuổi, quá thời gian hoặc làm công việc nặng nhọc, độc hại là vi phạm pháp luật.

e. Người lớn có quyền đánh hoặc làm tổn thương tinh thần trẻ em.

g. Cha mẹ có quyền bỏ mặc, không quan tâm con.

2. Thảo luận nhóm và trả lời câu hỏi

Cảnh giác

Từ chối

Rời khỏi

Nhờ hỗ trợ

Bình tĩnh

Tự vệ

Chia sẻ

Gọi tổng đài 111

? Theo em, các “từ khoá” trên cần thực hiện trong trường hợp nào để phòng, tránh xâm hại?

3. Xử lý tình huống

Tình huống 1

Chỉ vì không cho bạn chép bài trong giờ kiểm tra, Minh đã bị nhóm bạn ngồi gần cô lập, không cho chơi cùng nữa.

? Nếu chứng kiến việc làm của các bạn trên, em sẽ khuyên các bạn như thế nào?

Tình huống 2

Do bố mẹ đi làm xa, Hoàng về quê sống cùng với chú để tiện cho việc học hành. Sau khi đi học về, Hoàng thường bị chú bắt bưng bê đồ ăn cho khách và rửa bát đĩa. Ngày nào công việc cũng lặp lại như vậy, có khi đến 10 giờ tối.

? Nếu là Hoàng, em sẽ làm gì?

VẬN DỤNG

1. Chia sẻ cách phòng, tránh xâm hại trong một số tình huống mà em biết.
2. Hãy thực hành nguyên tắc bàn tay để giúp em giữ khoảng cách an toàn và bảo vệ bản thân.

- Ngón cái: Ôm hôn đối với người thân ruột thịt, cha mẹ, ông bà.
- Ngón trỏ: Nắm tay đối với bạn bè, thầy cô, họ hàng.
- Ngón giữa: Bắt tay khi gặp người quen.
- Ngón áp út: Vẫy tay nếu đó là người mới quen.
- Ngón út: Xua tay không tiếp xúc, thậm chí hét to và bỏ chạy đối với người mà em cảm thấy nguy hiểm, đòi hỏi thân mật với em.

3. Em hãy sưu tầm hình ảnh hoặc đoạn phim hướng dẫn cách phòng, tránh xâm hại và chia sẻ với lớp.

✓ LỜI KHUYÊN

*Phòng tránh xâm hại em ơi
Hãy mau phát hiện những người khả nghi
Thấy nguy cơ, hãy bỏ đi
Kể cho cha mẹ những gì xảy ra.*

Chủ đề

SỬ DỤNG TIỀN HỢP LÍ

Bài 11

EM NHẬN BIẾT VIỆC SỬ DỤNG TIỀN HỢP LÍ

MONG ĐỢI

Học xong bài này, em sẽ:

- ★ Nêu được biểu hiện của việc sử dụng tiền hợp lí.
- ★ Biết vì sao phải sử dụng tiền hợp lí.

KHỞI ĐỘNG

Tham gia trò chơi **Hãy chọn giá đúng** và trả lời câu hỏi

Cách chơi: Học sinh lựa chọn một ô số, mỗi ô số tương ứng với một sản phẩm. Học sinh đoán đúng giá hoặc thấp hơn gần nhất với giá của sản phẩm sẽ là người chiến thắng.

KHÁM PHÁ

1. Quan sát tranh và trả lời câu hỏi

?

- Các bạn trong tranh nào biết sử dụng tiền hợp lí? Vì sao?
- Hãy kể thêm các biểu hiện sử dụng tiền hợp lí khác mà em biết.

2. Đọc các trường hợp sau và trả lời câu hỏi

Trường hợp 1

Ngoài giờ học, Hà dành thời gian chăm sóc đàn gà để có thêm thu nhập. Năm học mới, Hà sử dụng tiền bán gà để mua đồ dùng học tập. Số tiền còn lại, Hà để dành tiết kiệm, phòng khi cần đến. Trước khi chi tiêu, Hà cân nhắc rất cẩn thận và chỉ mua những món đồ cần thiết. Nhờ vậy, Hà luôn chủ động trong chi tiêu và còn giúp đỡ những người có hoàn cảnh khó khăn hơn. Hà thấy mình tự tin và vui vẻ.

Trường hợp 2

Mỗi lần về thăm quê, chú An thường cho Bằng một số tiền. Chú dặn Bằng cân nhắc kĩ trước khi chi tiêu để sử dụng tiền thật hợp lí. Nhưng mỗi lần được chú cho tiền, Bằng sử dụng hết để mua những món đồ chơi mà mình thích. Biết chuyện, chú An không hài lòng về việc sử dụng tiền lãng phí của Bằng.

?

- Hà và Bằng đã sử dụng tiền vào những việc gì? Việc sử dụng tiền của Hà và Bằng đã dẫn đến điều gì?
- Vì sao phải sử dụng tiền hợp lí?

LUYỆN TẬP

1. Em đồng tình hay không đồng tình với ý kiến nào dưới đây? Vì sao?

a. Sử dụng tiền hợp lí giúp em tiết kiệm và có sẵn tiền để sử dụng khi cần thiết.

b. Sử dụng tiền hợp lí sẽ khiến mọi người cho rằng em là người keo kiệt.

c. Sử dụng tiền hợp lí là không cần thiết đối với học sinh tiểu học.

d. Sử dụng tiền hợp lí giúp em rèn luyện kĩ năng quản lí tiền trong tương lai.

e. Sử dụng tiền hợp lí giúp chúng ta chủ động hơn trong chi tiêu.

g. Sử dụng tiền hợp lí là biết quý trọng công sức lao động của bố mẹ.

2. Bạn nào sử dụng tiền hợp lí trong các trường hợp sau? Vì sao?

a. Hiếu luôn cân nhắc và chỉ mua những món đồ phù hợp với nhu cầu của bản thân.

b. Hiền trích một phần tiền thưởng của cuộc thi Hội khoẻ Phù Đổng để mua khăn len tặng bà.

c. Bình sử dụng toàn bộ tiền đang có để chơi trò chơi điện tử.

d. My so sánh giá và chất lượng của món đồ ở các cửa hàng trước khi mua.

e. Cặp sách vẫn còn mới, nhưng Bảo vẫn xin tiền mẹ để mua thêm một chiếc khác.

3. Xử lí tình huống

Tình huống 1

Na và Lan đạt giải trong cuộc thi Ô-lim-píc (Olympic) tiếng Anh và được tiền thưởng. Na rủ Lan tới trung tâm thương mại để mua sắm. Lan cũng rất thích nhưng phân vân vì gia đình Lan còn khó khăn.

? Nếu là Lan, em sẽ sử dụng số tiền thưởng của mình như thế nào?

Tình huống 2

Bố ra điều kiện, khi nào Tuấn để dành được 300 000 đồng, bố sẽ thêm tiền để mua cho bạn một chiếc xe đạp. Hôm nay là ngày Tuấn đã để dành đủ số tiền trên. Nhưng trên đường đi học về, Tuấn lại gặp một người bán món đồ chơi mà bạn đã muốn có từ lâu. Tuấn phân vân có nên mua đồ chơi đó hay không.

? Nếu là Tuấn, em sẽ làm gì? Vì sao?

Tình huống 3

Thấy chiếc mũ màu đỏ trong cửa hàng, Linh nói với Huệ: “Tớ sẽ dùng số tiền còn lại để mua chiếc mũ này”. Huệ nói: “Mình thấy chiếc mũ này ở cửa hàng khác giá rẻ hơn”.

? Nếu là Linh, em sẽ làm gì? Vì sao?

Tình huống 4

Mẹ cho Nga tiền để mua bộ váy mới tham gia hội diễn ở trường. Nhưng Nga thấy chị Hằng cũng có bộ váy tương tự. Nga băn khoăn nên sử dụng số tiền mẹ cho để mua bộ váy mới hay mượn bộ váy của chị Hằng.

? Nếu là Nga, em sẽ làm gì? Vì sao?

VẬN DỤNG

1. Chia sẻ với các bạn về các món đồ mà em đã mua và đánh giá món đồ nào em đã mua hợp lí và món đồ nào chưa hợp lí.
2. Em hãy liệt kê các món đồ mà em muốn mua, nêu lí do vì sao em lại muốn mua món đồ đó và chia sẻ với bố mẹ.

LỜI KHUYÊN

*Tiết kiệm sẵn có đồng tiền
Phòng khi túng lỡ không phiền lụy ai.
(Ca dao)*

Bài 12

EM SỬ DỤNG TIỀN HỢP LÍ

MONG ĐỢI

Học xong bài này, em sẽ:

- ★ Nêu được cách sử dụng tiền hợp lí.
- ★ Thực hiện được việc sử dụng tiền hợp lí.
- ★ Góp ý với bạn bè để sử dụng tiền hợp lí.

KHỞI ĐỘNG

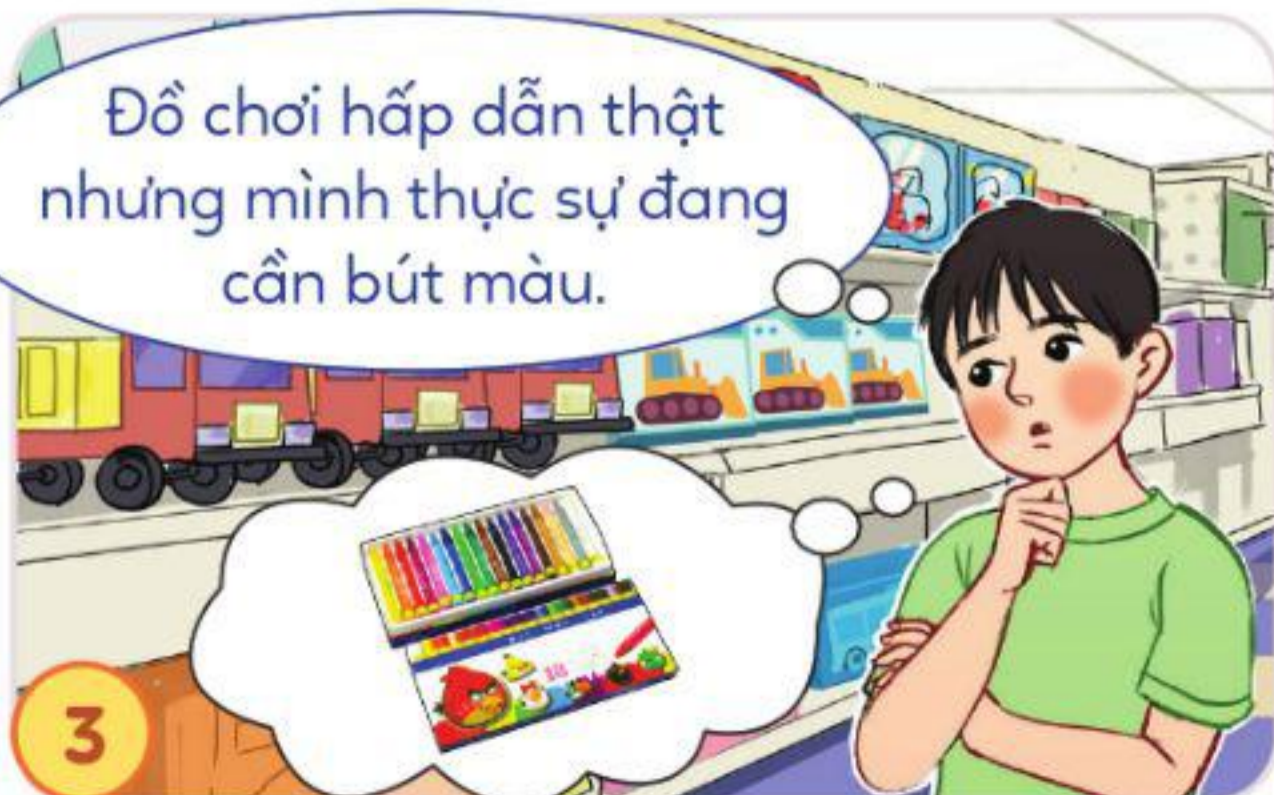
Chia sẻ cùng bạn

Giả sử em được mẹ cho 100 000 đồng để đi chợ, em sẽ sử dụng số tiền này như thế nào? Vì sao?

KHÁM PHÁ

1. Quan sát tranh và thực hiện yêu cầu

?

- a. Em hãy nêu các cách sử dụng tiền hợp lí trong mỗi bức tranh trên.
- b. Hãy nêu thêm các cách sử dụng tiền hợp lí khác mà em biết.

2. Đọc thông tin và trả lời câu hỏi

PHƯƠNG PHÁP QUẢN LÝ CHI TIÊU KA-KÊ-BÔ

Phương pháp quản lý chi tiêu Ka-kê-bô (Kakeibo) được nhà báo người Nhật Ha-ni Mô-tô-kôn (Hani Motokon) sáng tạo vào năm 1904. Trong tiếng Nhật, Ka-kê-bô nghĩa là quyển sổ gia đình. Ý nghĩa của việc tạo ra phương pháp này là giúp mọi người biết cách chi tiêu hợp lí trong cuộc sống và cân bằng tài chính của gia đình.

Phương pháp quản lý chi tiêu này đang được áp dụng rộng rãi giúp cho mỗi cá nhân, gia đình có thể tiết kiệm lên tới 40% thu nhập. Để sử dụng phương pháp Ka-kê-bô vào trong quản lý chi tiêu, bạn cần trả lời được bốn câu hỏi:

- Bạn có bao nhiêu tiền?
- Bạn muốn tiết kiệm bao nhiêu tiền?
- Bạn sẽ tiêu bao nhiêu tiền?
- Bạn sẽ làm gì để cải thiện?

Đây chính là những câu hỏi nhằm kê khai việc sử dụng tiền của bạn hiện tại như thế nào, mục tiêu tiết kiệm ra sao, để từ đó đưa ra biện pháp cải thiện phù hợp nhất. Việc mở sổ Ka-kê-bô nên được bắt đầu thực hiện từ đầu tháng và tổng kết vào cuối tháng để có kết quả chính xác nhất.

Cách thức thực hiện phương pháp Ka-kê-bô rất đơn giản. Bạn chỉ cần sử dụng một quyển sổ để ghi chép các khoản thu chi của mình và trả lời chính xác bốn câu hỏi đã được nêu ở trên. Nếu bạn liệt kê các khoản này càng chi tiết thì việc quản lý càng dễ dàng.

(Theo Mitsuki Okazaki, *Phương pháp quản lý chi tiêu đơn giản và hiệu quả*, NXB Công Thương)

?

- a. Em có nhận xét gì về cách quản lý chi tiêu theo phương pháp Ka-kê-bô?
- b. Em sẽ khuyên bạn bè như thế nào để sử dụng tiền hợp lí?

LUYỆN TẬP

1. Em đồng tình hay không đồng tình với ý kiến nào dưới đây? Vì sao?

a. Chỉ mua những thứ thực sự cần thiết và phù hợp với khả năng chi trả của bản thân.

b. Học sinh tiểu học chưa cần ghi nhật kí chi tiêu, vì chưa làm ra tiền.

c. Tái sử dụng đồ vật cũng là cách sử dụng tiền hợp lí và tiết kiệm.

d. Cần đặt mục tiêu và lập kế hoạch cụ thể cho việc sử dụng tiền.

e. Tiền là tài sản riêng của cá nhân, không nên có ý kiến về cách sử dụng tiền của người khác.

2. Đọc tình huống và thực hiện yêu cầu

Để giúp An chủ động hơn trong việc sử dụng tiền tiết kiệm của mình, bố mẹ bảo An hãy để tiền vào từng túi theo tỉ lệ phù hợp với mục đích sử dụng. An quyết định túi số 1 sẽ bỏ 10% khoản tiền để dành cho hoạt động từ thiện, túi số 2 sẽ bỏ 20% khoản tiền để dành cho tiết kiệm lâu dài. An vẫn đang phân vân chưa biết chia số tiền còn lại vào các túi khác như thế nào.

? Em hãy giúp An tính toán và chia số tiền trên vào từng túi sao cho hợp lí.

3. Xử lý tình huống

Em hãy lên thực đơn và đi chợ mua thực phẩm để chuẩn bị bữa cơm cho gia đình với một số yêu cầu sau:

- Số tiền để đi chợ: 100 000 đồng;
- Thực phẩm phải đảm bảo các nhóm dinh dưỡng cần thiết (chất đạm, chất đường bột, chất béo, vi-ta-min (vitamin) và chất khoáng);
- Số lượng thành viên trong gia đình: 4 người.

VẬN DỤNG

1. Chia sẻ với bạn về việc sử dụng tiền của em.
2. Em hãy thực hiện ghi chép “Nhật kí chi tiêu”. Sau đó, tự nhận xét việc sử dụng tiền của bản thân và chia sẻ với các bạn trong lớp.

Gợi ý:

STT	Thời gian	Việc sử dụng tiền	Số tiền đã sử dụng	Nhận xét của em
1	?	?	?	?
2	?	?	?	?

LỜI KHUYÊN

*Nhắc nhau bè bạn quanh ta
Dùng tiền hợp lí mới là điều hay.*

BẢNG GIẢI THÍCH TỪ NGỮ

Từ ngữ	Giải thích	Trang
Bào chữa	Dùng lí lẽ và chứng cứ để bênh vực cho một người nào đó trước tòa án hoặc cho một việc nào đó đang bị lên án hay hiểu lầm.	7
Bị can	Người bị khởi tố hình sự theo quyết định của cơ quan điều tra.	7
Diễm lệ	Đẹp rục rỡ, lộng lẫy.	13
Giác ngộ	Hiểu ra lẽ phải và tự giác làm theo cái đúng, cái tốt.	6
Kỉ lục	Thành tích được chính thức thừa nhận là cao nhất, trước nay chưa ai đạt được.	9
Mật thám	Cá nhân, cơ quan chuyên dò xét và đàn áp phong trào cách mạng ở các nước đế quốc, thuộc địa.	6
Nghệ nhân	Người chuyên làm nghệ thuật biểu diễn hoặc một nghề thủ công mỹ nghệ có tay nghề cao, điêu luyện.	9

MỤC LỤC

	Trang
Lời nói đầu	3
Hướng dẫn sử dụng sách	4
Chủ đề: Biết ơn những người có công với quê hương, đất nước	5
Bài 1. Em biết ơn những người có công với quê hương, đất nước	5
Chủ đề: Tôn trọng sự khác biệt của người khác	11
Bài 2. Em tôn trọng sự khác biệt	11
Chủ đề: Vượt qua khó khăn	17
Bài 3. Em nhận biết khó khăn	17
Bài 4. Em biết vượt qua khó khăn	21
Chủ đề: Bảo vệ cái đúng, cái tốt	26
Bài 5. Em bảo vệ cái đúng, cái tốt	26
Chủ đề: Bảo vệ môi trường sống	31
Bài 6. Môi trường sống quanh em	31
Bài 7. Em bảo vệ môi trường sống	36
Chủ đề: Lập kế hoạch cá nhân	42
Bài 8. Em lập kế hoạch cá nhân	42
Chủ đề: Phòng, tránh xâm hại	47
Bài 9. Em nhận biết biểu hiện xâm hại	47
Bài 10. Em phòng, tránh xâm hại	51
Chủ đề: Sử dụng tiền hợp lí	58
Bài 11. Em nhận biết việc sử dụng tiền hợp lí	58
Bài 12. Em sử dụng tiền hợp lí	62
Bảng giải thích từ ngữ	66

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

Địa chỉ: 280 An Dương Vương, Phường 4, Quận 5, TP Hồ Chí Minh

Điện thoại: (028) 38 301 303 - 39 381 382 | Fax: (028) 39 381 382

Email: nxb@hcmue.edu.vn

Website: <http://nxb.hcmue.edu.vn>

Chịu trách nhiệm xuất bản:

Giám đốc

NGUYỄN TIẾN CÔNG

Chịu trách nhiệm nội dung:

Tổng biên tập

LÊ THANH HÀ

Biên tập:

MAI THU TRANG

LÊ THANH TÂM

NGUYỄN THỊ THUYẾT LINH

Trình bày bìa:

TRẦN TIỂU LÂM

Thiết kế sách và vẽ minh họa:

GIÁP THỊ HỒNG NHUNG

Sửa bản in:

NGUYỄN ĐÌNH CÔNG

Chịu trách nhiệm tổ chức bản thảo và bản quyền nội dung:

CÔNG TY CỔ PHẦN ĐẦU TƯ XUẤT BẢN – THIẾT BỊ GIÁO DỤC VIỆT NAM

Chủ tịch Hội đồng Quản trị: **NGUYỄN NGÔ TRẦN ÁI**

Tổng Giám đốc: **VŨ BÁ KHÁNH**

*Địa chỉ: Tầng 5, toà nhà hỗn hợp AZ Lâm Viên, 107 đường Nguyễn Phong Sắc,
P. Dịch Vọng Hậu, Q. Cầu Giấy, TP. Hà Nội.*

ĐẠO ĐỨC 5

Mã số: .....

ISBN: .....

In ....., khổ 19 x 26,5cm, tại .....

Địa chỉ: .....

Số xác nhận đăng kí xuất bản: .....

Quyết định xuất bản số: .....

In và nộp lưu chiểu năm 2021

Mang cuộc sống vào bài học Đưa bài học vào cuộc sống

Sách giáo khoa *Đạo đức 5* được biên soạn nhằm giúp học sinh lớp 5 học tập, rèn luyện theo các chuẩn mực đạo đức, các quy định của pháp luật và kĩ năng sống cần thiết, phù hợp với lứa tuổi.

Nội dung sách bao gồm 12 bài theo 8 chủ đề đã được quy định trong *Chương trình Giáo dục phổ thông 2018*. Mỗi bài được thiết kế thành các hoạt động học tập đa dạng, hấp dẫn, phù hợp với học sinh lớp 5.

Sách được trình bày đẹp, với những hình vẽ sinh động, hấp dẫn, màu sắc tươi sáng, giúp cho học sinh học tập hứng thú, tích cực và hiệu quả.

Cuốn sách được biên soạn bởi tập thể tác giả – những nhà khoa học, nhà giáo tâm huyết, giàu kinh nghiệm về lĩnh vực giáo dục đạo đức, giáo dục kĩ năng sống cho học sinh tiểu học.

SỬ DỤNG
TEM CHỐNG GIẢ

1. Quét mã QR hoặc dùng trình duyệt web để truy cập website bộ sách Cánh Diều: www.hoc10.com
2. Vào mục Hướng dẫn (www.hoc10.com/huong-dan) để kiểm tra sách giả và xem hướng dẫn kích hoạt sử dụng học liệu điện tử.

SÁCH KHÔNG BÁN

Bản in thử